

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

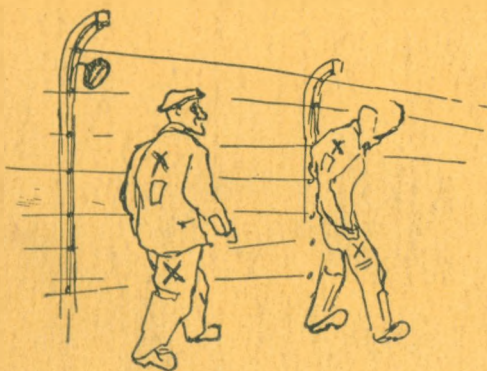
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Ragnhild Andersen - Helge Larsen

VI BLEV REDDET DENNE GANG

Tegninger fra Konzentrationslejre af
Per Uirich

København 1945 - Forlaget Tiden

RAGNHILD ANDERSEN - HELGE LARSEN

VI BLEV REDDET DENNE GANG

TEGNINGER FRA KONCENTRATIONSLEJRE
AF
PER ULRICH

FORORD AF
BØRGE HOUMANN

KØBENHAVN 1945

FORLAGET TIDEN

Stoffet i denne Brochure er samlet af Metalarbejderske Ragnhild Andersen og Journalist Helge Larsen, der begge som Kommunistere blev interneret i Vestre Fængsel og Horserød i Sommeren 1941 og efter 29. August 1943 blev deporteret til Stutthof-Lejren ved Danzig.

Tegningerne er udført af Per Ulrich, der for sin Deltagelse i Frihedskampen blev deporteret til Sachsenhausen og Neuengamme. De er udført under Livsfare, idet al Tegning var strengt forbudt. Mens andre Tegninger fra Konzentrationslejrene i Reglen er udført efter Hjemkomsten, er disse blevet til paa selve Aastedet og har derfor en enestaaende Værdi som Kildemateriale.

FORORD

Hvad Ragnhild Andersen og Helge Larsen her fortæller os fra Stutthof-Koncentrationslejren, som tog en Række Danskes Liv, kommer maaske ikke i Gru paa Højde med Beretningerne f. Eks. fra Maidanek. Per Ulrichs Tegninger fra Sachsenhausen og Neuengamme kommer Rædslernes Højder nærmere. I Stutthof var det jo kun godt 50.000 Mennesker, der blev myrdet, sultet og sejgpint til Døde. I Maidanek var det halvanden Million. Alligevel spurgte begge Kammerater os: Vil Læserne tro os, naar vi fortæller det, vi oplevede?

Det maa ikke alene Læserne, men alle tænkende Mennesker tro, og det maa aldrig glemmes. Hvad der i de tyske Lejre gik ud over nogle Millioner af Europas bedste Mænd og Kvinder, det kunde have ramt endnu flere Millioner og trukket hele Verden ud i Ulykken. Vi blev reddet denne Gang, først af den Røde Hær og sluttelig af de samlede allierede Styrker.

Vi blev reddet fra Fascisme og Nazisme, men det maa ikke gaa i Glemme, at Hitler kun var Talsmand for stærke Interesser, for Krupp og Stinnes og Tysklands menneskefjendske Junkere. Der gaar en lige Linie fra Mordene paa Liebknecht og Rosa Luxemburg til Henrettelsen af Thälmann og Breitscheid. Det var i den tyske Monopolkapitalismes Interesse, at den tyske Arbejderbevægelse og de tyske Demokrater blev slaæet ned og Vejen banet for et Røvertogt over Verden.

Det maa ikke gaa i Glemme, fordi Monopolkapitalismen stadig er den dominerende økonomiske Magt uden for Sovjetunionen og ogsaa i vort Land. Det kan tænkes, at et Lands Monopolkapitalisme endnu engang tager en Hitler i sin Tjeneste. Vi er ikke sikre paa en tryk og

skabende Fremtid, før Folket dominerer baade politisk og økonomisk. Af de kolossale Kræfter, der i vore Dage brydes i Samfundenes Dyb, er Folket imidlertid den stærkeste Kraft, hvis der ligger en klar Bevidsthed og enig Vilje bag.

Lad os lære dette ogsaa af Stutthof-Kammeraternes Skæbne. De blev under udbredt LigeGYldighed indespærret af det danske Politi i 1941, da Grundloven blev brudt, de 150 blev i 1943 fanget i Fælden i Horserød, fordi en nazibehagelig Justitsminister, Thune Jacobsen, intet gjorde for at lukke dem ud i sidste Øjeblik, de stod Prøvelserne i Hitlers Tilintetgørelseslejr igennem og vendte trods alt dette aandeligt ubrudte hjem, som ranke Mennesker med et højt Maal i Sigte. Lad os lære det samme af alle de mange andre Danske, der overlevede Koncentrationslejrenes Sult og Svineri og vendte hjem som viljestærke Demokrater.

Vi blev reddet denne Gang, og næste Gang skal aldrig komme.

Børge Houmann.

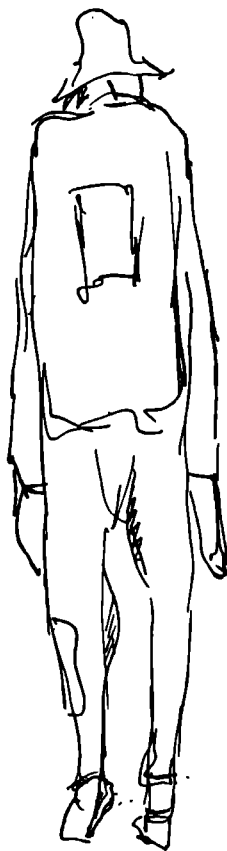
STUTTHOFS INDRETNING

Koncentrationslejren Stutthof blev anlagt i Aarene 1939—40 lige ved Landsbyen Stutthoff — ca. 35 km Øst for Danzig — noget fra Kysten i en sandet Skovstrækning umiddelbart ved Begyndelsen af den lange Tange Frische Nehrung, der skiller Frisches Haff fra Østersøen og strækker sig omtrent til Pillau. Lejrens Opbygning foregik paa den Maade, at der i den første Tid blev sendt en Afdeling Fanger til Stutthof for at bygge de første Barakker og rydde Skoven, medens de selv boede i Telte. Paa denne Maade opbyggedes efterhaanden den gamle Lejr, der tilsidst udelukkende brugtes til Værksteder og „Sygehus“. I den gamle Lejr laa ogsaa Kvindelejren. Senere byggedes den nye Lejr, der var betydeligt større end den gamle, ogsaa her anlagdes en Del Værkstedbarakker. Den nye Lejr, der var den egentlige Fangelejr, havde 20 Barakker, hver med Plads til ca. 300 Mand. I Efteraaret 1943 var Bestanden ca. 5000 — senere voksede dette Tal til op imod et halvt Hundrede Tusind. Hver for sig var de to Lejre, der laa ca. 200 Meter fra hinanden, omgivet af Pigtraadshegn, for den nye Lejrs Vedkommende elektrisk. Med korte Mellemrum var der opstillet Vagttaarne, hvorfra Vagtposter kunde overskue hele Lejren og dens Omgivelser. Lejren var paa Afstand mest kendelig paa en høj Skorsten, hvorfra det altid røg — Krematorieskorstenen, hvis almindelige Navn var Frihedsstøtten, fordi Hovedparten af Fangerne kun gennem denne naaede Friheden.

Umiddelbart foran den gamle Lejr laa en smuk Have med en stor Murstensbygning, der ligeledes var bygget af Fanger. Det var Administrationsbygningen med S.S.-Køkken og Boliger for de højere S.S.er og deres Kvinder.

Et karakteristisk Syn i en K.Z.-Lejr var de udtærede, udmattede Fanger, der støttet til hinanden vaklende og stønnende arbejdede sig frem her og der.

Typisk Holdning for de udmattede Fanger i Sachsenhausen.

500 Meter fra den egentlige Lejr byggedes „Sonderlager“ omgivet af elektrisk Hegn og en høj Stenmur. Lejren hævdedes at være beregnet som Straffelejr for Partisaner. Yderligere hørte ind under Lejren „Germanlager“, et Par Kilometer borte. Denne Lejr var nærmest en Interneringslejr, hvor baade Kost og Behandling var bedre end i Konzentrationslejren. Her boede de norske Politifolk og de internerede finske Søfolk.

Lejren var kun tænkt som rent foreløbig. Planerne gik ud paa at opføre en Lejr i Stenbygninger *med Plads til 80.000 Fanger*. Ved Afslutningen var bl. a. et stort Køkken færdigt. Det naaede aldrig at blive brugt til sin egentlige Funktion. Her spærredes bl. a. flere Tusind jødiske Kvinder inde, uden at der var opstillet Senge eller paa anden Maade indrettet Sovepladser.

Ledelsen af Lejren laa her som i alle andre tyske Lejre i Hænderne paa S.S. Kommandanten var Sturmabführer Hoppe, hans højre Haand og den, der havde Ansvaret for Fangerne, var en Hauptsturmführer Meyer. Der var et Utal af dem i alle mulige Grader ansat i Lejrens Administration. Vagtmandskabet bestod af ca. 300 S.S.er, der boede i en Lejr for sig selv.

I Lejrens første Tid ledede S.S.erne personligt alt Arbejde, havde ogsaa en Mand boende i hver Barak, men det gik man ret hurtigt bort fra, og den daglige Ledelse overgik saa til Fangerne selv. Det vil sige, man importerede fra andre Lejre og Fængsler tyske Kriminalforbrydere, Alfonser, Mordere, Voldtægtsforbrydere o. l., som fik tildelt de forskellige Hverv. Disse Mennesker kunde saa gøre med Fangerne aldeles, hvad der passede dem. Den øverste af disse Forbrydere var Lagerältsten. Den næste var 1ste Forarbejder, Lederen af Arbejdsindsatsen, de forskellige Kapoer (Forkortelse af Kameradschaftspolizei), som var Ledere af Arbejdskolonnerne, og endelig Blok- eller Barakpersonalet. Hver Blok havde 1 Blockältester, 1 Skriver og 2 Stubenältester.

Udenom Lejren laa flere Virksomheder, flere af dem private, som fik deres Arbejdskraft fra Lejren, mod Betaling selvfølgelig, det mest almindelige var 4 Mark om Dagen pr. Fange. Lejren ejede selv et ret stort Teglværk, her alene arbejdede 300 Mand, endvidere var der et Par

Cementstøberier, Savværker og en Ammunitionsfabrik, hvor der i Lejrens sidste Tid arbejdede 5000 Mand. Der blev bygget 4 mægtige Haller til Flyvemaskinfabrikation, man naaede dog kun at faa installeret de kostbare Specialmaskiner, taget i Brug blev de aldrig. Arbejdskommandoerne til disse fjernere liggende Steder rykkede ud hver Morgen efter Appellen og kom ikke hjem før om Aftenen. Saa var der de direkte Udekommandoer, der nok hørte til Lejren men ikke boede i den. Om Sommeren var der Bondekommandoer paa en Masse af Gaardene i Omegnen. Der var Hope Hill Teglværk, som var Straffestødet for opsætsige Fanger, 2000 Mand paa et Skibsværft i Elbing, og en Masse andre Smaakolonier.

HELGE LARSEN:

Deportationen til Tyskland.

Efter at Tyskerne havde overtaget Horserødlejren den skæbnesvangre 29. August 1943, blev Spørgsmaalet: Hvad nu? ofte stillet mellem os, der var blevet fanget i Fælden. De fleste af os var vel nok forberedt paa, at det før eller senere gik sydpaa, men det kom alligevel som en Overraskelse — en højst ubehagelig Overraskelse — da det skete. Den 2. Oktober blev vi vækket ved Halvfemtiden: Alle aufstehen! Hvad er der nu løs? Hvorfor skal vi have Appel midt om Natten? Naa, det betyder vel ikke saa meget. En ny Kommandant skal i Dag overtage Lejren, og han maa naturligvis have Garanti for, at Antallet af Fanger stemmer. Vi blev imidlertid snart belært om vor Fejltagelse. Der blev kort og godt givet os Besked om, at vi skulde være klar til Afrejse fra Lejren i Løbet af en halv Time. Afrejse — hvorhen? Det blev der ikke givet Svar paa. Vi fik Besked paa blot at tage det allernødvendigste med, Toiletartikler etc., og vi haabede jo derfor, at der blot var Tale om en Overførsel til Vestre Fængsel. Kvinderne var allerede nogen Tid forinden ført til København, og det forlød, at Horserødlejren skulde bruges til Indkvartering af tyske Tropper. **Altsaa var der**

ingen særlig Grund til at tage for meget Tøj med, og Provianten fik for Størstepartens Vedkommende Lov at blive staaende — hvorfor slæbe for meget med, naar vi alligevel i Løbet af nogle faa Timer vilde faa vort reglementerede Middagsmaaltid. Det ærgrede os lidt, at vi ikke fik Morgenkaffe, for netop den Dag skulde vi for første Gang have Franskbrød igen. Det varede 20 Maaneder, før vi skulde komme til at smage Franskbrød. Efter et Par Timers Forløb blev vi ført op i nogle store Biler, og Kursen blev over Helsingør sat mod København. De tyske Soldater, der sad i Vognene for at passe paa os, anede intet om Bestemmelsesstedet — sagde de i hvert Fald — og det gik trods bange Anelser heller ikke op for os, hvad Meningen var, før vi drejede ind ved Frihavnen og fik Besked om at gaa om Bord i et stort Skib, der laa ved Kajen.

RAGNHILD ANDERSEN:

Afrejsen.

Den 1. Oktober ved 11-Tiden om Aftenen, da vi alle 7 sov, blev vi vækket, vi skulde gøre os klar til at tage af Sted. I Løbet af 20 Minutter skulde vi sendes til Tyskland. Det kan ikke nægtes, at vi blev lidt bestyrtede, ikke mindst fordi vi samme Dag havde faaet alt vores Tøj og Sager ind fra Horserød, og endnu intet sendt hjem til vores Paarørende. Vi klædte os godt paa og tog saa meget godt og varmt Tøj med i Kufferter og Pakker, som det var os muligt. Efter 20 Minutters febrilsk Pakken fik vi Besked paa, at vi først skulde af Sted Kl. 4—5 næste Morgen, nu skulde vi sove. At ingen af os lukkede et Øje den Nat, er vel overflødigt at sige. Kl. 5 blev vi hentet ned. En Gestapomand, der saa os hviske sammen, vendte sig pludselig om og spurgte paa Dansk, hvad vi talte om. Han sagde til os i en skarp Tone, at nu havde vi bare at lystre og adlyde, ellers vilde der ske os det værste. En 5—6 Gestapofolk tog deres Pistoler frem og beordrede os ud i en Lastbil. Der

blev ikke sagt noget under Transporten gennem Byen. Det var bælgmørk Nat endnu. Vi satte os paa Bagagen, og Gestapofolkene holdt Pistolerne parat. Vi forsøgte at holde Øje med, hvor vi blev transporteret hen, men det var ikke muligt, da vi ikke maatte vende os om. De Tanker, der gik igennem os paa vor Transport gennem Københavns Gader denne sorte, uhyggelige Oktobermorgen, kan ikke beskrives, men ingen af os glemmer nogensinde denne Nat. Og dog var den kun Indledningen til en lang Række af Rædsler og Grusomheder, vi skulde gennemleve.

Ved Langeliniemolen, hvor vi standsede, holdt Rækker af Biler, og Masser af Soldater og S.S.er gik omkring, kommanderende, skældende og jagende. Det var *Jødepogromerne*, som vi for første Gang i vort Liv blev rigtig Vidne til, der tog deres Begyndelse her i Landet. Det gik op for os, da vi blev drevet op paa Skibet. Der var en Raaben og Skrigen, Graad, Hulken og Jamren fra flere Hundrede Mennesker, der under de mest brutale Former blev tvunget om Bord paa Damperen. Da Tyskerne havde gennemrodet vor Bagage og taget al Tobak og Sakse og Knive derfra, raabte de til os, om vi var Jøder. Vi svarede, *at vi var Danskere*, og blev drevet op i en Krog, hvorfra vi blev tavse Øjenvidner til den afskyeligste Behandling af Jøderne, uden Hensyn til, om det var unge eller gamle, Kvinder med smaa Børn eller syge Mennesker. En syg Kvinde skreg i lange Tider, hun vilde ikke om Bord, men der var ingen Pardon, hun skulde med, og først da hun efter nogen Tids Forløb døde, hørte Skrigene op. Jøderne blev smidt ned ad en Trappe, deres Ejendele blev smidt oven i Hovedet paa dem og oven paa Kvinder og smaa Børn der sad dernede. Et gammelt Ægtepar krøb om som to syge Dyr for dog at finde en Krog, de ubemærket kunde gemme sig i, men det var umuligt, de blev jaget, æreskældt med Sprogets værste Gloser og smidt ned ad Trapperne.

Vi 7 Kvinder blev anbragt paa Mellemdækket i et aflukket Rum, hvor der var mørkt, da ogsaa Koøjet var tildækket og først blev afdækket, efter at Damperen havde forladt Havnen. Der var en Køje og en Straasæk til hver af os. Mad fik vi ikke den Dag, og paa vor An-

modning svarede en højerestaaende Officer, at vi Danskere havde ædt og drukket alt for meget. Derfor var vi saa dumme, men nu skulde vi til Tyskland og lære noget andet. Det trængte vi mere til end til Mad. Den 3. Oktober ved 8 Tiden var vi i Swinemünde, hvor vi sammen med Mændene fra Horserød blev drevet ind i en Kreaturvogn, der skulde blive vores Opholdssted i flere Dage. I denne møjbeskidte Kreaturvogn kørte vi 43 Mænd og 7 Kvinder fra Søndag Morgen til Tirsdag Eftermiddag, da vi naaede Danzig. Vi fik trods vore utallige Bønner og Anmodninger hverken Vand eller Drikke udover een Gang undervejs. Af Brød fik vi et 2 kg Brød til 3 Personer og en lille Smule Marmelade. Det var alt. Det værste var dog næsten, at vi overhovedet ikke fik Lov at komme ud for at forrette Nødtørft i de tre Dage, Transporten varede. Med Biler kom vi til „Kleinbanen“, d.v.s. en lille Bane, der førte os til Stutthof. Da vi kom til Stutthof, aandede vi helt lettet op, fordi de fleste af os var ved at dø af Tørst, og vi haabede paa at faa Vand.

HELGE LARSEN:

Til Stutthof.

Da vi Tirsdag Formiddag i Danzig fik Besked om at stige ud af Toget, var vi godt beskidte, Tøjet var krøllet, og Skægstubbene gjorde os ikke kønnere, men vi var trods alt ikke mere imponerede, end at vi, da vi skulde op i nogle Rutebiler, og disse — efter vor Mening — var fyldt, gjorde opmærksom paa, at der ikke var Plads til flere. Dette hensatte en af S.D.-Officererne i et sandt Raseri. Han skulde vise os, at der var Plads, fo'r op i Vognen og slog en knyttet Næve ind i Brystet paa den nærmeststaaende, saa han tumlede tilbage mod de øvrige, og ved Hjælp af yderligere nogle Slag og Spark lykkedes det den grønne at faa os stuvet saa tæt sammen, som det efter hans Mening var passende. Bilerne, hvor vi foruden af S.D.erne ogsaa blev bevogtet af civile bevæbnede Mænd, kørte lige gennem Danzig ud til Kleinbahnstationen, hvor vi atter blev stuvet sam-

Maichzak.

MAICHZAK

Han var Tysker og havde været arresteret siden den 30. Jan. 1933 for kommunistisk Virksomhed. Blev i Marts Maaned i Aar idømt 50 Slag for Sabotage. (Han havde lavet et Cigaretrør af kasserede Reservedele.)

Da han havde faaet 35 Slag, mistede han Bevidstheden og blev indlagt paa Hospitalet; naar han var blevet rask nok dertil, skulde han have Resten af Straffen. Han var en stolt Type, der aldrig hang med Hovedet. Hans Tro paa Fremtiden var urokkelig. „Kammerat“, sagde han, „nu faar jeg snart Belønning for de mange lange Aar. Nu faar vi snart vor Frihed.“

PELENCKI RYSZARD

En polsk Dreng paa 20 Aar, fuldstændig udmarvet, der var kastet i Koncentrationslejren, fordi han havde stjaalet en Sæk Kartofler fra den Bonde, til hvem han var sendt paa Tvangarbejde.

Blondi Ryszard

Fra Danzig gik det videre mod Øst. Jernbaneturen blev afbrudt af en Færgetur over Weichsel. Efter nogle Timers Forløb var vi ved Rejsens Maal. Da vi stod af Toget, saa vi et stort Skilt, hvorpaa der stod: Waldlager Stutthof.

Vi blev stillet op i Rækker og fik Besked paa at marchere ned ad Vejen. Her gik der en Del magre og pjaltede Fanger og arbejdede. Nogle var klædt i civilt Tøj, gammelt og laset og med et stort rødt Kryds malet baade paa Jakke og Benklæder. Andre var klædt i sribede Fangedragter. Fælles for dem alle var, at de var klippet fuldstændig skaldet og havde Nummer paa Brystet. Vi gyste ved Tanken om, at vi selv maaske om kort Tid vilde komme til at se ud som disse Stakler.

Pryglestraf og Dødsstraf.

Vi kom forbi nogle flotte røde Bygninger, der laa inde i en velholdt Have med Springvand og Paafugle. Det saa slet ikke daarligt ud — men Turen gik videre, og snart viste sig foran os en Del skumle Barakker, omgivet af et solidt Pigtraadshegn. Inde i Lejren blev vi stillet op, og noget efter ankom Hauptsturmführer Meyer, kaldet Stankelben.

Efter at have kaldt en Oversætter frem, holdt han en kort Tale til os, i hvilken han meddelte os, at vi var ankommet til Statens Koncentrationslejr Stutthof, at vi havde at rette os efter enhver Anordning, der blev givet af Lejrens Funktionærer, og at enhver Forseelse vilde blive straffet. Straffen varierede fra Pryglestraf til Dødsstraf. Ulydighed mod givne Anordninger vilde blive betragtet som Mytteri, og for Mytteri var der kun een Straf: Døden.

Vi blev derefter spurgt, om der blandt os befandt sig Jøder. Der var Jøder iblandt os, men skulde disse melde sig og dermed udlevere sig til en endnu grusommere Behandling, end der var tiltænkt os som Kommuniste? Og hvis de ikke traadte frem, vilde det saa ikke gaa dem endnu værre, hvis det senere blev opdaget? Vi svarede paa Spørgsmaalet, at vi alle var Danskere, og dermed

maatte den høje S.S.er lade sig nøje. Men han saa ud, som om han tænkte, at vi var nogle mærkelige Mennesker, naar vi kunde svare saa dumt.

Efter denne korte Introduktion fik vi Besked paa at gaa ind i en af Barakkerne. Vi tog vor Bagage og spadserede roligt ind. Men det gik for langsomt. Pludselig fo'r en høj civilklædt Fyr, der paa den ene Arm bar et Bind med Bogstaverne L.A. (vi antog ham for Gestapomand, senere viste det sig, at han ogsaa var Fange) hen til Døren og begyndte at sparke og slaa. En af S.S.erne fandt, at det var en god Spøg. Han stillede sig ved den anden Side, og saaledes fortsattes Folkefællesskabet mellem Fange og Fangevogter, til vi allesammen var kommet ind i Barakken.

Kort efter fik vi Besøg af nogle S.S.er, der spurgte, hvem der talte Tysk. Tre-fire Mand traadte frem og fik hver en knyttet Næve i Ansigtet. Vi fik derefter at vide, at

dette er en Tilintetgørelseslejr. I har haft Lejlighed til at vælge Kampen for eller mod os, som I racemæssigt hører sammen med. I er Germanere som vi, men i Stedet for at kæmpe sammen med Tyskland, har I valgt at kæmpe sammen med de russiske Undermennesker. Her skal I faa Lejlighed til at se, hvordan vi behandler jeres Kommissærer!

„Endnu i Aften kan I le.“

Endnu et Besøg fik vi samme Aften. S.S.eren, der havde hjulpet til med at sparke og slaa os, kom sammen med en Fange, Lejr-Elektrikeren, for i Fællesskab med ham at stjæle de sørgelige Rester af vor Tobak og Tændstikker. Til Tak herfor lod han os faa lidt Drikkevand. Lejr-Elektrikeren forklarede os trøstende, at hvad vi indtil nu havde været ude for, var intet mod, hvad der ventede os i Fremtiden „Endnu i Aften kan I le, i Morgen ler I ikke mere“. Og med disse trøsterige Ord kunde vi gaa i Seng, det vil sige, vi kunde lægge os i en Køje med Tøjet paa, for der fandtes hverken Madras eller Tæpper. Men alene det, at man havde Plads til at

ligge ned, var store Ting, og de fleste af os sov den Nat, trods Spekulationer over, hvad Morgendagen vilde bringe, godt og trygt til næste Morgen.

Elektrikerens Ord viste sig heldigvis ikke at holde Stik. Det saa næste Dag ud, som om Behandlingen af os var ændret en lille Smule til det bedre, der vankede den Dag hverken Slag eller Spark — til Gengæld faldt der rigeligt af begge Dele af i de følgende Dage. Næste Dag gik Turen bl. a. til Baderummet. Her maatte vi allerførst aflevere alt, hvad vi havde med os. Vi fik Lov at beholde Toiletsager, en Pibe og Tobak. Det sidste havde efter de to Tyverier nu nærmest kun teoretisk Interesse. Alt vort Tøj, Fyldepenne, Ure, Fotografier, Penge etc., blev frataget os. Efter at være klædt af, blev vi klippet. Ikke alene Hovedhaarene faldt for Maskinen, men ethvert Haar paa Kroppen skulde af — og den samme Maskine blev benyttet til begge Ender. Vi blev senere klar over, at Hygiejne i Lejren kun kendtes af Navn. Efter at Badet var overstaaet, fik vi udleveret en Skjorte, et Par Benklæder, en Jakke og et Par Badetøfler, samt en rund Hue af samme sribede Tøj som Jakke og Benklæder. At vi fik sribet Tøj, var egentlig en Udmærkelse, idet kun Germanerne maatte gaa i sribet Dragt.

Vi havde bagefter det største Besvær med at kende hinanden. Enkelte havde jo i Horserød tillagt sig flotte Fuldsæg, og disse maatte ogsaa ryge for Maskinen.

Imens alt dette stod paa fik vi, ved 12—13 Tiden, det første Maaltid Mad, siden vi forlod Horserød. Lidt Vand fik vi ogsaa, samtidig med, at man gjorde os opmærksom paa, at Vandet der i Lejren ikke var til at drikke — det var sundhedsfarligt. Det første Maaltid Mad saa slet ikke daarligt ud. Det var Gulerødder og Kartoffler kogt sammen, og vi var enige om, at blev Maden ikke værre, var det nu slet ikke saa slemt. Det var en Illusion, der hurtigt bristede.

Eksercitsen begynder.

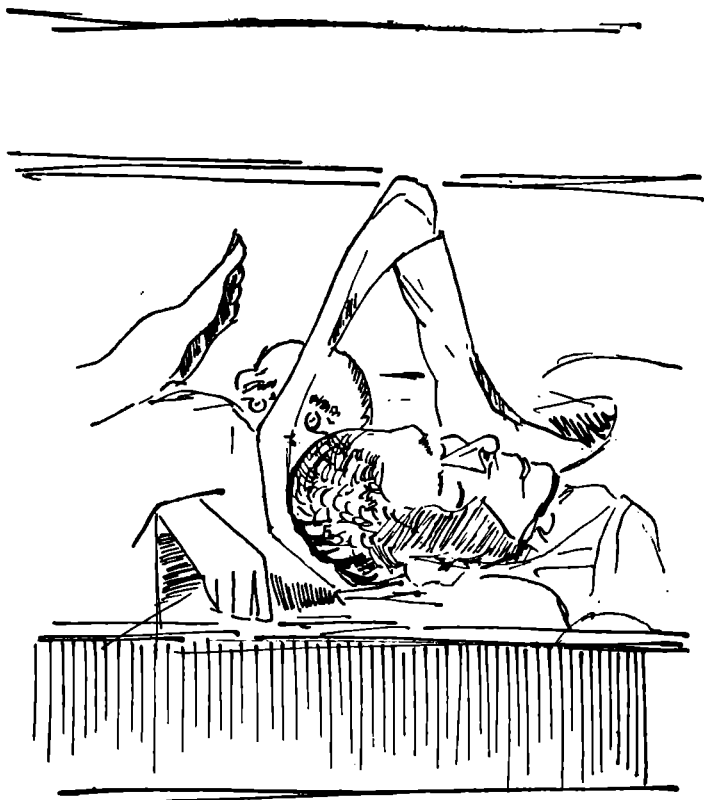
Efter at have faaet Numre udleveret — Danskerne fik Numrene fra Nr. 25653 til 25802 — blev vi **ført over til**

en anden og større Lejr. Her blev vi præsenteret for vores Blockälteste, en Østriger ved Navn Hölzer, om hvem det blev sagt, at han var en af Lejrens værste Banditter. Han skulde give os den første Opdragelse, og det varede en Uges Tid. Den vigtigste Del af denne Opdragelse bestod i at kunne marchere og — ikke mindst — at kunne „tage Mützen af“ paa reglementeret Maade, d.v.s., at hele Kompagniet skulde tage Huen paa nøjagtigt samme Sekund, klaske den ned mod Laaret, saa det lød som ét Slag. Jeg er bange for, at vi ikke ligefrem var hans bedste Elever. Men da Belæringen ledsagedes af Spark og Slag, var vi alligevel tvunget til at gøre gode Miner til slet Spil. Værst var det at skulle marchere. Overalt var der Sand. Paa Fødderne havde vi i Stedet for Strømper „Fusslapper“, en Las, der var svøbt om, saa godt vi, der jo ikke havde Træning i at bære den Slags Beklædning, var i Stand til at gøre det, og de tidligere omtalte Badetøfler, der raslede af Fødderne, saa snart man tog et Skridt. Det hjalp noget, da det lykkedes os efter et Par Dages Forløb at faa udleveret vort eget Fodtøj. Hvad der satte vore Aktier en Smule i Vejret var, at vi kunde synge. Under Marchturene skulde vi altid synge, og da der kun blev forlangt af os, at vi skulde synge vore egne Sange, gik det rigtig godt, og naar vi af og til skulde marchere forbi de kvindelige Kammeraters Barak, lød Sangen dobbelt kraftigt som en Hilsen til dem.

RAGNHILD ANDERSEN:

I Stutthof blev vi modtaget med Spark og Skældsord

og her blev vi adskilt fra vore mandlige Kammerater. Det sidste vi saa til dem var, at de blev sparket ind i et Lokale, mens en Række S.S.er stillede sig op og generede os, udspurgte os og sagde til os, at vi var nogle forbandede Jødesvin. Da en af os svarede, at vi var Danskere, blev en Officer rasende, sagde, at vi skulde holde Kæft med vores Frækheder: „Din Bedstefar var

I raat sammentømrede „Senge“ stoppedes Fangerne sammen, saa de laa som paa Hylder, 2—3 i hver Seng.

jo Jøde“. Lidt efter kom et Par Kvinder, der raabte og skreg og ikke chikanerede os mindre end Scharførerne (S.S.erne, paa Tysk kaldtes de almindelige S.S.er Scharführer). Disse to Kvindfolk viste sig senere at være det kvindelige S.S. Opsyn, den berygtede og frygtede Fru Kopke, samt Lejrens „Blokældste“, d.v.s. en Fange ligesom vi. Denne Blokældste skulde sørge for Ro og Orden iblandt os, og det maa siges om hende, at hun ikke sparede paa Mundtøjet, og hendes Evne til at slaa Øretæver og ramme Kvinderne lige i Ansigtet var ualmindelig stor. Da vi bad dem om Vand, svarede de, at det kunde vi ikke faa, Mad ikke heller, derimod skulde vi ikke komme til at mangle Arbejde, det havde de nok af. „Kopken“, som vi kaldte Opsynet, spurgte os, hvad vi var. Vi svarede, at vi var Kommuniste, interneret i Henhold til Kommunistloven, og at vi havde siddet indespærret i Danmark i 2½ Aar. Hun spurgte, om vi endnu ikke var kommet paa andre Tanker, hvad vi benægtede, og saa lovede Kopken os, at det skulde hun nok sørge for, vi kom i Stutthof.

Vi bliver afluset, d.v.s. frastjaalet alt.

Vi var godt snavsede af de tre Dages Ophold i Kreaturvognen, og glædede os, da vi hørte, at vi skulde i Bad. Det foregik imidlertid paa den Maade, at vi først blev klædt splitter nøgne af og maatte smide alle vore Ejendele paa Gulvet. Til Stede ved denne „Aflusning“ var foruden Kopken og Blokældsten, 2 Scharførere, der sad og begloede os i al vor Nøgenhed. Vi bad om dog at faa Lov at beholde lidt af Undertøjet paa, da der var Mænd til Stede, men de grinede bare af os. Mens vi stod nøgne der, blev vores Tøj og alle Sager endevendt og skrevet op, alle Værdigenstande ligesaa, og alt blev frataget os, Ure, Fyldepenne, Ringe, ja alt. Vi saa det aldrig siden. Alt det gode og varme Tøj, vi ifølge Hessners gode Raad havde slæbt til Tyskland, blev sendt til Effektkammeret, og det lykkedes os kun at faa en Hofteholder udleveret 2 Maaneder efter vor Ankomst. Alt det øvrige stjal S.S.erne. Et Stykke Sæbe, en Tandbørste

og en Kam maatte vi beholde, ellers intet. Efter Badet, der skulde gaa som Lyn og Torden, fik vi ingen Haandklæder, der laa nogle gamle Klude, andre havde tørret sig i før os, dem maatte vi benytte.

Vi blev iklædt de mest jammerlige Klude, gammelt Mandfolkeundertøj, laset og nærmest sort som Jorden, Bukser, Trøje, Lejrstrømper, sribet Fangekjole og en Pullover uden Ærmer. I denne Beklædning skulde vi leve hele Vinteren. Den første Vinter havde ingen Fanger Frakker, og det var forbudt at gaa med mere Tøj end det udleverede. Blev man paagrebet med 2 Pullovere paa — og vi skulde erfare, at Kopken var en Mester til at paagribe den Slags „Forbrydere“ — saa fik man Tærsk eller blev smidt i Bunkers. Paa Fødderne fik vi Trætøfler, saa store og uhaandterlige, at de følte som Lænker.

Det er en Forbandelse at være „Zugänge“.

Det skulde vi erfare. Zugänge er de Nyankomne, og den første Tid er altid den haardeste i en Koncentrationslejr. Der bliver raabt og skreget efter en, kommanderet og jaget med en, og det er altid forkert, hvad man gør. Dally, dally, prinse, prinse, lød ustandseligt efter os. Det betyder hurtigere, hurtigere, og Guderne skal vide, at alting foregik i Løb. Vi følte os efter de første Dage som jagede Dyr. Først efter en tre-fire Maaneders Forløb var vi en Smule „orienteret“, det vil sige klare over, at vi altid maatte være forberedt paa nye Angreb, at man altid maatte udvise den største Forsigtighed med hvert Skridt man tog, og at man altid kunde være bombesikker paa, at en Fange aldrig havde Ret. Vi sov de første Nætter i en Barak sammen med lutter polske Kvinder. De var flinke og hjælpsomme, og Sengene var i hele Lejren Træstativer, 3 ovenpaa hinanden og saa en Straasæk. 2 Tæpper til hver Person, det var strengt forbudt at have flere, saa maatte man selv om, hvordan man vilde fryse.

HELGE LARSEN:

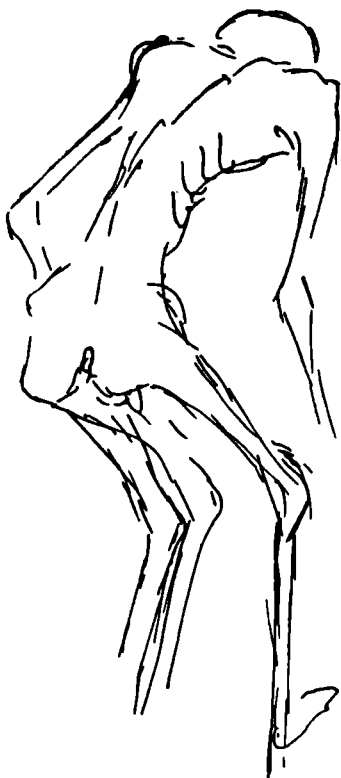
De levende Lig.

Der var vel ingen af os, der ikke havde læst en hel Del om Koncentrationslejre og Nazisternes umenneskelige Pinsler af deres Ofre, og alligevel blev vi dybt rystet over at se, i hvilken Grad det var lykkedes at ødelægge Mennesker fysisk, uden at tage Livet af dem. En af de første Dage skulde vi over paa det saakaldte Sygehus, for at der kunde blive taget Rapport over vor Sundheds-tilstand. Sygehusbarakkerne var lige saa skumle og beskidte som de øvrige. Der var en ulidelig Stank, og Køjerne var stuvet saa tæt sammen som overhovedet muligt. Hvis det ikke gav Plads nok, lagde man flere sammen i samme Seng.

Mens vi stod der, saa vi de syge gaa til Toilettet eller til Forbindingsstuen. Nogle var overhovedet ude af Stand til at gaa, og de blev transporteret paa den Maade, at Plejerne, der ligesom Lægerne var Fanger, eller Häftlinge som det hed, simpelt hen tog dem over Skulderen og slæbte af med dem. Men alle, der overhovedet var i Stand til at bevæge sig, maatte selv sørge for at komme hen, hvor han skulde. Det var et frygteligt Syn at se disse Stakler slæbe sig af Sted. Det er umuligt at give en fyldestgørende Beskrivelse af, hvordan de saa ud. Kun Skind og Ben var der tilbage af dem, et Skelet, paa hvilket der var hængt en laset Skjorte, der dog ikke var i Stand til at skjule det Utal af Saar og Bylder, som de fleste af de Syge led af. Det var et Under, at Mennesker, der i den Grad var underernærede, overhovedet levede endnu.

Splitternøgen i 20 Graders Kulde.

En almindelig Regel var det, at Syge, der skulde indlægges paa Sygehuset, skulde klæde sig helt nøgne. Selv midt i den værste Vinterkulde maatte de Syge staa i fri Luft og klæde sig af til Skindet. Om de havde Lungebetændelse eller høj Feber gjorde ingen Forskel. Hvad

Skikkelser fra Baderummet.

gjorde det, om nogle blev endnu mere syge, de kom jo alligevel ikke til Sygehuset for at blive kureret, men fordi det nu engang var den almindelige Vej til Krematoriet. Jo hurtigere de blev slaaet ihjel, jo bedre var det. Saa meget før kunde de give Plads for Lidelsesfæller, der skulde samme Vej.

Det hændte, at Døden efter Forbrydernes Mening ikke indtraadte saa hurtigt, som den burde og skulde. Men ogsaa det havde man Midler for. Den Syge blev slæbt ud i Badeværelset, og her rettede man en iskold Straale mod ham, til han udaandede. Det kunde ogsaa ske, at det selv med denne Metode varede for længe. Saa bandt man simpelt hen det obligate Nummer om Stortaaen paa den Syge og smed ham ud i Ligbunken.

At der overhovedet var Mennesker, der levende kom ud af Sygehuset, kan kun tilskrives Fangernes ukuelige Vilje til at komme igennem, hvor trøstesløst det end saa ud, og deres Tro paa, at Retfærdigheden dog maatte sejre tilsidst.

Dagligt Liv i Lejren.

Efter at vi havde overstaaet Rekruttiden, blev vi flyttet til en anden Blok. Vi havde det Held at være lige nøjagtigt et passende Antal til en Fløj, og vi fik derfor Lov til at bo alene sammen, i hvert Fald det meste af Tiden. Der er ingen Tvivl om, at det var vort store Held, at vi bestandig optraadte som samlet Gruppe. Var vi blevet spredt rundt om i Lejren, vilde langt flere være bukket under for de umenneskelige Forhold, særlig i den første og vanskeligste Tid.

Allerede fra den første Dag maatte vi lære, at intet i Lejren blev givet. Hvis man vilde eksistere, maatte man lære at stjæle, „organisere“ som det officielle Udtryk herfor var. Af Køjer var der mærkværdigvis en til hver, men de manglede Bundbrædder. Dem maatte vi hente i en anden, endnu ikke belagt Blok. Stole manglede der, Borde

ligeledes. Det maatte skaffes paa samme Maade, ligesom Ruder etc. Det gik forholdsvis nemt for os, fordi der paa det Tidspunkt endnu fandtes tomme Blokke. Sengeudstyret bestod af en Straasæk, en Sæk, i hvilken der var stoppet en Del Træuld, der skulde tjene som Madras, og to Tæpper, hvis man var heldig. Sengen skulde om Morgenen redes, saa den var fuldstændig glat, der maatte ingen Buler eller Huller være. Intet maatte stoppes ned under Madrassen, og vi havde overhovedet ingen Steder at opbevare noget. For saa vidt var det et Held for os, at vi kun lige havde de nødtørftigste Toilettartikler at skulle have gemt.

Af Spiseredskaber blev der til os 143 Mand udleveret ca. 30 Blikskaale og lige saa mange Træskeer, saa vi maatte, indtil vi selv fik organiseret Skaale og Skeer, spise efter hinanden, og under disse Omstændigheder kunde der naturligtvis ikke være Tale om at faa vasket hverken Skaal eller Skeer af fra den ene til den anden. Knive til at smøre Margarinen ud paa Brødet havde vi heller ikke, og spurgte vi Blockälteste, hvad vi skulde smøre Margarinen ud med, svarede han: Brug Fingrene. Det samme Svar gav han iøvrigt, da vi forlangte Toiletpapir.

Paa Baggrund af dette Svineri virkede det derfor nærmest komisk, at der blev holdt lange Foredrag for os om Renlighed. Vi skulde hver Morgen og Aften vaske os med nøgen Overkrop, Fødderne skulde være rene, og der blev jævnlgt foretaget Fødappel. Haandklæder fik vi ikke saa mange af, at der kunde blive et til hver. Vasketøj, Skjorte og Underbenklæder fik vi allerhøjst en Gang om Maaneden, og saa var det hverken rent eller helt. Det hændte, at vi fandt Lus i Skjorter, der var kommet direkte fra Vaskeriet.

Alligevel lykkedes det os stort set at holde os fri af Lus. Mod Lopperne var Kampen haabløs. Særlig i Sommertiden vrimlede hele Blokken af dem, og Nattesøvnen blev som Følge heraf temmelig afbrudt. Men Lusene frygtede vi, og det lykkedes os som sagt at klare Frisag. Der blev jævnlgt gennemført Lusekontrol, og fandt en eller anden Lus i sit Tøj blev dette omgaaende kogt. Senere, da vi fik Tøj sendt fra Danmark og ligeledes selv fik

Vaskemidler (af hvilke en stor Del iøvrigt blev konfiskeret af Lejren), gik det noget nemmere, men det var ikke Lejrens Skyld.

Flere Timers Appel i bidende Kulde.

Hver Morgen og Aften maatte vi stille til Appel uden for Blokken, uanset Vind og Vejr. Med Morgenappellerne gik det nogenlunde, alene af den Grund at vi umiddelbart efter skulde træde an i Arbejdskolonner, og man derfor fra Lejrens Side var interesseret i, at disse Appeller blev hurtigt overstaaet. Noget andet var det med Aftenappellerne. De foregik jo i Fritiden, og med dem hastede det derfor ikke saa forfærdelig meget. Før vi kom, var det iøvrigt saa slemt, fortalte man os, at Fangerne i visse Tilfælde som Straf, fordi en var flygtet, maatte staa til Appel i 24 Timer. Vi naaede ikke op paa mere end tre-fire Timer, men det var tilstrækkeligt. Det hændte ofte, at en eller flere blev syge af Kulde og besvimedede i Rækkerne, men de maatte blive liggende, til Appellen var overstaaet. Ved Morgenappellerne saa man ofte foran Rækkerne flere Lig. Det var dem, der var døde i Løbet af Natten. Ligene skulde med til Appellen, for at Antallet kunde komme til at stemme.

Naar en Fange var flygtet, og det skete af og til, maatte hele Lejren blive staaende, til man enten havde fundet ham eller hans af Hunde skambidte Lig, eller, som det skete i enkelte Tilfælde, Eftersøgningen maatte opgives som resultatløs. Ogsaa ved andre Lejligheder kunde Appellerne trække længe ud. En Aften blev det saaledes meddelt, at der fra en af Arbejdspladserne var stjaalet en Ambolt, der var saa stor, at mindst fire Mand maatte have båret den, og at vi vilde faa Lov at blive staaende til Sagen var opklaret. Det var indlysende, og ingen var i Tvivl derom, at det var en af Scharführerne, der havde kommanderet Fangerne til at stjæle Ambolten, men det brød man sig Pokker om. De skyldige, og hermed mentes de Fanger, der naturligvis ikke kunde undslaa sig, naar de fik en Ordre af en S.S.er, maatte melde sig. Efter at vi havde staaet tre-fire Timer, lykkedes det at finde en,

der havde været med til Tyveriet. Det viste sig selvfølgelig, at Ambolten var transporteret fra en Arbejdsplads til en anden efter Ordre, men alligevel var det vedkommende Fange, der blev straffet, de obligate 25 i Røven — som det saa smukt hed.

Danskerne til det sværeste Arbejde.

Allerede fra Begyndelsen fik Danskerne lidt af en Særrstilling, som dog ikke var nogen ubetinget Fordel. Vi fik ganske vist ikke saa mange Prygl, som f. Eks. Polakker og Russere — og da særlig de sidste, der var ildeset af S.S.erne — men til Gengæld fandt man snart ud af, at Danskerne, der jo var højere og kraftigere og endnu ikke saa udsultede som de øvrige, ogsaa kunde tage det haardeste Arbejde. Naar der blev kommanderet 20—30 Fanger til at bære en Træstamme eller lignende, skulde det udføres af Danskerne, naar der var Cementsække, der skulde transporteres, var Danskerne ogsaa udmærkede hertil. Men vi lærte efterhaanden ogsaa at klare det Problem.

Arbejdet i sig selv var en Del af Tilintetgørelsen af Fangerne. Det var en sjælden Arbejdskolonne, der ikke til Fyraften medbragte et eller flere Lig, Fanger, der enten var styrtet døde om af Overanstrengelse eller simpelt hen slaaet ihjel af Kapoen eller en S.S.er, for hvem han var kommet i Vejen. Selve Arbejdet lededes af kriminelle Fanger, Kapoer (barokt nok skal Udtrykket Kapo være en Forkortelse af Kameradschafts-Polizei), men S.S.erne fik sig ofte en Smule Motion ved at gaa rundt og lære Fangerne, hvordan de skulde arbejde. Og Belæringen foregik altid ved Hjælp af Bank.

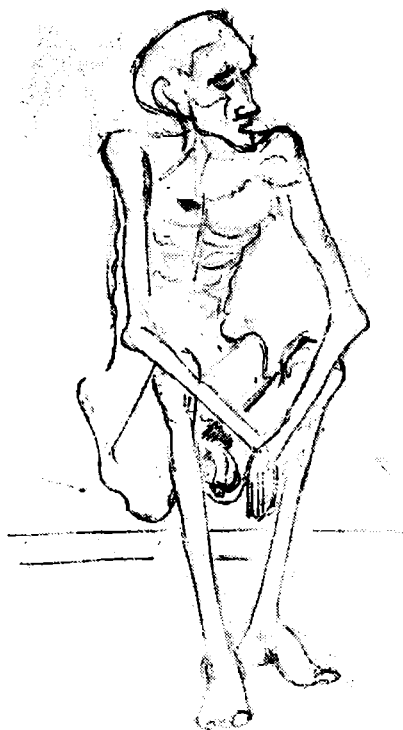
Iøvrigt gjorde Fangerne alt, hvad der var muligt, for at sabotere Arbejdet. Man lærte sig hurtigt at arbejde med Øjnene: bare være i Sving, naar der var Kapoer eller S.S.er i Nærheden, og saa iøvrigt lave det mindst mulige. En saadan Fremgangsmaade var ogsaa nødvendig for at klare sig nogenlunde igennem Dagen. Paa den Kost, der blev givet, var det umuligt at yde Arbejde fra tidlig Morgen til sen Aften.

Tre Maaneders Sult.

Den daglige Spiseseddel saa saaledes ud: Morgen, et Stykke Brød med mindre end en halv Teskefuld Marmelade. Middag, Suppe kogt paa Roer, Roetoppe, fordærvede Kartofler, og en sjælden Gang tynd Ærtesuppe eller Grütze, en Mellemting af Grød og Vælling, kogt med Kartofler og ganske enkelte Kødtrævler. De to sidste Retter var det bedste, der blev budt os. De øvrige Retter var værre end den Ædelse, man serverer for Svin, men alligevel tvang Sulten os til at forsøge at faa noget ned. Aftensmaaltidet bestod af et Stykke Brød med en lille Klat Margarine, Lørdag Aften desuden en tynd Skive Pølse, og Søndag Aften et lille Stykke Smøreost. Morgen og Aften serveredes desuden lidt tynd Kaffe- eller Te-Erstatning.

Da vi ankom til Lejren, væmmedes vi ved at se Fanterne næsten slaas om at komme til Affaldsdyngen fra Køkkenet for dér at finde Kartoffelskræller og andet „spiseligt“ frem. Selv om vi aldrig naaede saa langt ned, forstod vi ret snart, hvorfor Fanger spiste overhovedet alt, hvad der blot kunde tænkes at fylde lidt i Maven.

Med Sulten fulgte ret hurtigt Sygdomme. Det var kun faa, der slap for Bylder og andre Ernærings sygdomme. Ikke saa faa af vore Kammerater maatte en Tur paa Sygehuset, og det kunde ogsaa have sine Vanskeligheder til Stadighed at holde Humøret højt, naar Maven altid knurrede af Sult. Trætte var vi altid paa Grund af Underernæringen. Saa snart vi havde spist til Middag, satte de fleste sig til at sove ved Bordene, indtil Klokken atter lød, og saa snart Aftensmaden var sat til Livs og man havde vasket sig, gjaldt det om at komme saa hurtigt som muligt i Seng, ogsaa fordi Sulten ikke følte, saa længe man sov. Det første, man kikkede efter om Morgen, naar vi kom ud i Dagligrummet, var, om Brødskiverne muligvis var en Millimeter tykkere i Dag end i Gaar, eller om de, hvor utroligt det end lød, var endnu tyndere.

Fra Baderum og Hospital.

Paa Lejrenes Hospitaler udførte Fangelægerne et heroisk Arbejde. Midlerne var smaa og utilstrækkelige — Narkotika var det naturligvis skralt med, og Fangerne døde ofte under store Pinsler.

Send Pakker!

I Slutningen af Oktober ankom der Pakker til enkelte af os, men det var som en Draabe i Havet. Vore Familier fik først sent Underretning om, hvor vi befandt os, og slet ikke om, under hvilke Forhold vi maatte opretholde Livet. Da vi endelig langt om længe fik Lov at skrive hjem, lød alle Brevene da ogsaa omtrent enslydende: Send Pakker! „Jeg er ankommet til Stutthof. Jeg har det godt, men kan du ikke snarest muligt sende noget Brød, Smør, Pølse etc. — men send det endelig saa snart det overhovedet kan lade sig gøre“ — de næste Breve havde nogenlunde samme Ordlyd, og man kan forestille sig, hvorledes saadanne Breve maa virke paa en i Forvejen bekymret Mor, Hustru eller Kæreste. Men for det første maatte vi ikke skrive stort andet i Brevene, for det andet gjaldt det Livet for os, at der hurtigst muligt blev sendt os noget Mad.

Det varede omtrent tre Maaneder, før de første Pakker fra Dansk Røde Kors ankom til Stutthof. De vakte stor Glæde, men var alligevel langt fra tilstrækkelige til at holde Sulten væk. Vi var alle saa underernærede, at der skulde mange Pakker til, før vi kom nogenlunde paa ret Køl igen.

Efterhaanden blev Pakkernes Antal større, og deres Ankomst indtraf mere regelmæssigt. Men først hen paa Sommeren 44 var vi kommet saa vidt i ernæringsmæssig Henseende, at vi kunde sige, vi ikke sultede mere.

Manglen paa Pakker havde andre ubehagelige Følger end Sulten. Fattige Fanger var daarligt anskrevet i Stutthof. Havde man Pakker, kunde man altid tilkøbe sig visse Fordele, men Fanger, der ikke fik Pakker, maatte finde sig i alt. Det gjaldt ogsaa os. Efter Hølzer havde vi faaet en Polak som Block- og en Østriger som Stuben-Älteste, og vi havde intet at lukke Munden paa disse to Forbrydere med. I enhver Blok er det Skik, at en Fange afleverer en Del, ofte en ret stor Del, af sine Pakkers Indhold til Blok-Funktionærerne, og gør han det ikke frivilligt, er der altid Midler til at gøre ham ydmyg. Endelig har Block-Funktionærerne den Udvej simpelt hen at stjæle, hvad de vil have. At klage er haabløst,

for den forurettede skal klage over Tyven til — Tyven selv.

Men Block-Personalet nøjedes ikke med at stjæle af Pakkerne. En af deres vigtigste Indtægtskilder var at stjæle af de knapt tilmaalte Brød-, Margarine- og Marmeladerationer, og vort Block-Personale dannede ingen Undtagelse. De stjal systematisk og rigeligt. De fem Kammerater, vi mistede kort efter Ankomsten til Lejren, døde faktisk som Ofre for Sulten. Det var Nytorp, Albert Andersen, Callesen, Sode og Harry Jensen.

RAGNHILD ANDERSEN:

Hos de kække Russerpiger.

Da vi kom til Lejren og fortalte Kopken, at vi stadig var Kommuniste, sagde hun, at „som Straf skulde vi først bo hos Russerpigerne, det var det værste af alt.“ Hvis vi derefter skikkede os bedre, kunde vi faa Lov at komme til de polske Kvinder, og hvis vi blev meget dygtige og lydige, kunde vi maaske faa Lov at bo sammen med de tyske Kvinder. Den sidste tvivlsomme Ære opnaaede vi 7 dog aldrig, heldigvis, de fleste af de tyske Kvinder i vor Lejr var nemlig asociale Elementer, løse Piger fra Danzig o. l. Ganske enkelte hæderlige, stolte og begavede tyske Kvinder, der var politiske Fanger ligesom vi, stiftede vi dog Bekendtskab med. Iøvrigt var Lejrens Bestanddel for største Delen polske Kvinder, russiske Kvinder og senere kom der i Tusindtal af jødiske Kvinder til. Vi kom altsaa til at bo paa Russerstuen, som Barakken hed. Og den Hjælpsomhed og det Kammeratskab, vi mødte her, skulde vi lede længe efter. I al deres Armod og Fattigdom, uden Breve og uden Pakker hjemmefra, uden anden Kontakt med Omverdenen end det indbyrdes Kammeratskab, styrkede og opmuntrede de os i de første svære Uger. De gav os straks en Plads ved Bordet, de sørgede for, at vi fik hver sin Skaal at spise af til Middag, og selv om alle i Lejren paastod, at hos Russerne blev alt stjaalet, er der aldrig forsvundet saa meget

som en Synaal eller langt mindre et Stykke Sæbe eller et Stykke Brød fra os i de Uger vi boede der.

7. November 1943 i Stutthof.

Vi haabede, at Kopken lod os blive hos vore Russerpiger. Men en af Chikanerne i Stutthof bestod netop i at blive smidt rundt fra Barak til Barak, saa man aldrig følte sig sikker. At flytte er ensbetydende med, at alting forsvinder fra en, saa man skal til at organisere nyt, at man faar anvist de daarligste Sovepladser, og slet ingen Plads har ved Bordet, men maa staa op og spise. Den 7. November blev vi smidt ud af Russerstuen og blev flyttet over i Stue 5. Men Russerpigerne havde inviteret os til Fest om Aftenen, og selv om det var forbudt at gaa over i andre Barakker end den, hvor vi boede, løb vi denne store Risiko, og vi fortrød det ikke. Anja, en frisk Bankassistent fra Leningrad, der var Stueformand, smilede og lo og dirigerede sine Piger til Sange og russiske Danse, ogsaa en lille morsom Sketch lavede de. Saa denne 7. November hvor vi lyttede til Sangene om „Mit Moskva og mit Land“, om den Røde Hær og Sangen om „Tovarisich Stalin“, denne Aften eller Eftermiddag, for det var en Søndag, blev en uforglemmelig Oplevelse. Snart forsvandt imidlertid baade Anja og flere af vore Venner, der blev nemlig Transport til Ravensbrück-Lejren, og selvfølgelig blev Russerpigerne først sendt af Sted. Disse Transporter til andre Lejre var ogsaa altid frygtet, dels varede de mange Dage uden Mad og dels blev alt, hvad man havde organiseret sig, frataget en, og man maatte igen begynde som „Zugang“ i en ny Lejr.

Paa Arbejde i „Flikkammeret“.

Efter vort første Skrubarbejde i Stutthof kom vi alle 7 paa Flikkammeret. Her blev alle de gamle Klude og Lumper, som vi kaldte Tøjet i Stutthof, fordi det alt sammen var Laser og Pjalter, lappet og syet. Flikkammeret var en rigtig Luserede. Vi knækkede Lopper Da-

gen lang, men det var kun Smaating. Det vænnede vi os til. Lusene derimod var værre at faa Bugt med, dem fik vi hurtigt, og naar vi skulde af med dem, maatte vi smide alt det Tøj væk, d.v.s. brænde det, der havde været Lus i, og organisere nyt. Men vi maatte stadig vænne os til at føre Kampen til alle Sider. Var vi fri for Krop-lus fik vi Hovedlus, og Kæmmekam havde vi ikke og kunde ikke købe det, ej heller organisere det. Arbejds-dagen paa „Flikken“, som vi kaldte det, var uendelig lang, men een Fordel havde vi. Vi kunde „organisere“ lidt. F. Eks. Strømpebaand, Bælter og Lommetørklæder kunde vi sy af gamle Laser, og det var en stor Fordel. Men en Dag blev to af os sendt i Vaskeriet. Det var et strengt Job, de maatte staa op hele Dagen ved Vaske-trugene, og nu maa man huske paa, at vi dengang ingen Pakker fik, saa vi var grumme sultne, og det varede hel-ler ikke længe, inden den ene af Kammeraterne fik daar-lige Ben. Fra Vaskeriet kunde Pigerne imidlertid se en-kelte af vore mandlige Kammerater, der passerede forbi. Det var altid en Opmuntring, selv om de saa mere og mere elendige ud for hver Gang. Flere af dem var helt barfodede i Tøflerne, og de bad allesammen, om vi ikke kunde organisere Sokker til dem. Vi paa Flikkammeret forsøgte at reparere nogle gamle, elendige Lumper om til Sokker. Og det lykkedes os at faa nogle Par sendt derover. Vi fik Hilsen og Tak tilbage, Mændene opmun-trede os, og vi glædede os over, at vi havde Kontakt med dem. Men en skønne Dag blev det opdaget, og det var en frygtelig Eftermiddag. En af Pigerne blev smidt i Bunkers, en af vore mandlige Kammerater fik Tærsk, og vi blev truet med meget værre Straf, og Mændene med 25 og 50 Stokkeslag eller med at komme paa Straffe-kolonnie. Disse Straffekolonner var næsten altid ensbe-tydende med Døden.

Mishandlinger.

Fra Flikkammeret kunde vi se, naar der kom „Zugang“, og vi fulgte, hvordan de blev mishandlet. Saa godt som hver eneste Dag var der Nyankomne. Mange var frygte-

lig elendige at se paa og kom fra andre Fængsler. Andre var Partisaner, russiske og polske, andre var Gidsler, hele Familier, der blev slæbt til Stutthof, f. Eks. fordi Sønnen var stukket af fra Værnemagten (det var mange Polakker, der var „eingedeuscht“, d.v.s. indtysket, det skete som oftest under Tvang). Selv om Familien havde flere Sønner i den tyske Værnemagt, blev Far, Mor og Søskende slæbt til Stutthof, naar bare en af Sønerne forsvandt. Saa mange Mødre sad der og led i Aarevis, medens en eller flere Sønner maatte kæmpe for den tyske Værnemagt.

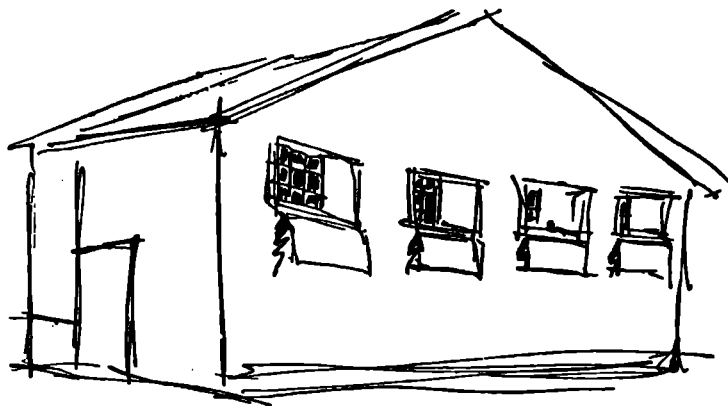
Med Zugangen kom ogsaa Kvinder, unge og gamle, russiske og polske. Gamle, gamle Koner paa 70, 75 ja 80 Aar, der næsten ikke kunde rokke af Sted, blev slæbt ind i Lejren. Nogle af dem, der kom, var frygteligt mishandlet. Unge Kvinder kom og havde faaet slaaet alle Tænderne ud af Munden af Gestapo. Gamle Koner kom med Ryggen blaa og stribet af frygtelige Mishandlinger, med blaa opsvulmede Øjne. Mændene kom om bagved i Gaarden og fik Stroppetur. Der blev kommanderet med dem, de skulde løbe, smide sig ned, løbe, smide sig ned igen, Time efter Time. Eller de skulde lave Knæbøjninger og sidde Timevis i den Stilling. Eller de fik Prygl, Stokkeslag, Pisk af Læderremme, Spark og Mishandlinger, enten af S.S.erne eller af de værste Kapoer. Kvinderne græd, naar de saa denne frygtelige Tortur, og derfor flød Taarerne rigeligt paa Flikken. Og naar de kunde komme af Sted med det, stak de ogsaa Brød ud til enkelte, trods Risikoen. Det var nemlig strengt forbudt. Saa undværede de selv. Ved Juletid kom de 250 norske Politimænd. De var store, kraftige Mænd, og Kvinderne græd og sagde: „Se, saa flotte og smukke Mænd. Saadan saa jeres Danskere ogsaa ud. Om kort Tid er de Vrag ligesom alle andre“.

De første Jøder ankommer.

Før Jul 1943 kom en Transport af Jøder fra Bjälystok. Der var ca. 250 Jødekvinder ialt, de blev særlig sparket, hundset og chikaneret. „Vi skal hænges,“ sagde de. „Vi

En Fangetransport, der stuves ned i en Kælder for Natten, inden den næste Dag gaar videre mod Vest, bort fra Fronten.

„Zellenbau“ i Neuengamme, hvor Minister Aksel Larsen sad, en „Bunker“, hvorover der var rejst en Træbarak. Bygningen rummede samtidig et Henrettelsessted med 8 „Galger“.

ved det godt.“ De blev dog ikke hængt i Stutthof. En Del af de mindre stærke bukkede under for Strabadserne og Pinslerne og døde i Lejren, Resten blev efter nogle Ugers Ophold sendt paa Transport, midt i Vinterens Kulde. De fik nogle elendige Pjalter paa, og forsøgte naturligvis at „organisere“ lidt mere Tøj, fordi man ved, at Transporterne kan vare Uger igennem. Men det hjalp dem ikke. Umiddelbart før de skulde af Sted, blev alt Tøjet revet af dem, og kun de utilstrækkelige Lumpen, de havde faaet udleveret, fik de Lov at beholde. Det var stolte, intelligente, dygtige Kvinder, men alle som een var de indstillet paa, at de skulde likvideres. De blev det ogsaa. De blev sendt til en anden Lejr, hvor de endte deres Dage i Gaskammeret. Der var paa det Tidspunkt en tysk Jødekvind i Lejren. Hun bar Jødestjernen, som alle Jøder maatte bære, men levede ellers iblandt os andre Fanger. Fru Schlegride hed hun og havde været gift med en høj Politiembedsmand i Danzig. Hun sagde selv, at hun var Halvjøde. Vi husker hende saa godt, fordi hun sad paa Flikken sammen med os, da Kopken fik Øje paa hende. Kopken generede hende, og da hun tillod sig den Dristighed at svare paa hendes Uforskam-metheder, sagde hun til hende, „Du skal komme op gennem Skorstenen, skal du, det skal jeg sørge for“. Med Skorstenen mentes Krematorieskorstenen, der røg Dag og Nat for Enden af Lejrgaden. Det var almindeligt, naar man truede Folk, at true dem med Skorstenen. Og Kopken holdt sit Ord. Fru S. var meget syg paa den Tid, men Kopken vilde med Djævelens Vold og Magt have hende sendt af Sted med Jødetransporten. Hun forsøgte at slippe fra det, og hun henholdt sig bl. a. til, at hendes Søn var Soldat i den tyske Værnemagt. Men ingen Bøn-ner hjalp. Da Transporten gik af, var hun med, antage- lig er hun død en af de første Dage, saa medtaget var hun, da de blev sendt af Sted.

Straastuen, et Led i S.S.ernes „Organisering“.

Paa Straastuen flettedes flotte Ting af Straa og Cellofanpapir. Det var Haandarbejde, og Fangerne var dyg-

tige. Smukke Sandaler og Sivsko blev lavet til S.S.erne, til deres Familier, til dem, der solgte det og lavede privat Forretning med det. Paa Straastuen blev ogsaa broderet og strikket smukke Jumpers, Kjoler, Sokker, Handsker o. l. Altsammen til vore Tyranner. Kopken spurgte os ogsaa, da vi kom, om vi var dygtige til at brodere, hvilket vi heldigvis benægtede. Denne Arbejdsplads var ikke officiel, den var S.S.ernes private, og naar der kom Kommissioner, blev den skyndsomt lukket og alt Straa, Papir o. l. gemt godt af Vejen, til Kommissionen igen var ude af Lejren.

Kommissionerne er egentlig et Kapitel for sig selv. Det var den eneste Dag, da Vaskerummet med 4 Vaskebækkener og 8 W.C.er (til ca. 1000 Kvinder) saa ordentligt ud. Men inden Kommissionens Ankomst sent om Eftermiddagen maatte heller ingen Fanger gaa paa W.C. Alle de Forberedelser, der blev gjort før Kommissionens Ankomst, stod slet ikke i Forhold til det, de saa. De saa nemlig ingenting. De gik lige igennem de nu velopryddede Lokaler, Barakker og Arbejdspladser. Intet mere. Men den Dag var Middagsmaden bedre end sædvanlig.

Unge kvindelige Fanger udvælges til S.S.ernes Bordel.

En Dag hørte vi, der skulde aabnes et Bordel for S.S.erne. En tysk Kvinde, der havde siddet flere Aar i Lejren, var rede til at blive Bordelværtinde. Hun havde sort Vinkel (d.v.s. asocial) og var saa naiv at tro, at det vilde betyde Vejen til hendes Frihed. Men selvfølgelig, da Bordellet lukkede ved Evakueringen i 1945, kom hun tilbage i Lejren igen. De andre Kvinder, der skulde være i Bordellet, blev udvalgt af S.S.erne; ganske unge Kvinder var det. Og saa blev Flikkammeret sat til at sy, usmagelige Brystholdere og Benklæder, medens det regnede med raa og uhumske Bemærkninger fra S.S.erne. Og de smaa, unge Piger paa 14 og 15 Aar maatte paahøre deres modbydelige Uhumskheder.

„Kan du skrubbe ud, din gamle Høne.“

Til Lægen gik man kun, naar det var meget strengt nødvendigt, og det ikke paa nær alle. Nogle vilde principielt ikke til Lægen, om de var nok saa syge, fordi det regnedes for en Form for Tortur. Særlig Kopken forstod at gøre de Syge Helvede hedt. Hun var stor og bred og kom ned, naar der var Lægetid efter Kl. 7 Aften, og kiggede paa Rækkerne. Sommetider smed hun alle de syge ud og spurgte, hvad de bildte sig ind, de fejlede jo ikke noget. Af og til nøjedes hun med at smide dem ud, hun saa sig ond paa. En Aften kom en gammel Kone ind til Lægen. Hun havde syge Øjne. „Hvad for noget,“ skreg Kopken. „Din gamle Høne, kan du skrubbe ud, du fejler jo ikke det ringeste“. Og saa et Spark ud af Døren. Man kan forstaa, at det var svært at blive indlagt paa Reviret (Sygeafdelingen), og mange Kvinder gik med svære Bylder og Saar uden at forsøge det. Da Kopken kom væk, lettede det noget, men mange Fanger overvandt aldrig deres Skræk for at komme paa Reviret.

Paa Arbejde i den tyske Rustningsindustri. Sabotage.

I Januar 1944 kom tre af os til at arbejde i D.A.W. (Deutsche Ausrüstungswerke) og her i den tyske Rustningsindustri arbejdede vi lige til Januar 1945. Først i Pelskammeret, hvor vi syede Pelsfrakker til det tyske Militær og Marine, Flyverveste o. l., og det var Meningen, at det skulde gaa stærkt. En tysk kvindelig Kapo raabte og skreg Dagen lang. Desuden var der en tysk civil Meister, foruden det kvindelige Opsyn og flere Scharførere. Saa der var mere end rigeligt til at holde Opsyn med os, regere, true, skælde og smælde. Vi skulde sy et bestemt Antal, d.v.s. det var altid for lidt, og der var altid en Masse Vrøvl. Trods det meget Opsyn, blev der lavet megen Sabotage, en Masse Pelse, Kaninskind o. l. blev klippet i Smaastykker, mange Knaphuller blev syet forkert i o.s.v. Saa kom Arbejdet retur, og saa var der et farligt Vrøvl igen. Hvad Sabotage angik, var der stort set et godt Sammenhold blandt Fangerne.

Paa Sadelmagerværkstedet — en dygtig Kapo.

Her kom vi til at arbejde i Maj Maaned 1944. Vi reparerede alle Slags Lædervarer til Værnemagten, Kikkertkasser, Patronhylstre, Læderremme, Rygsække o. l. En polsk kvindelig Læge, Fru Paschkofsky, var vor Kapo. Hun var en Dygtighed af Rang. Vi arbejdede i langsomt Tempo, ofte endda usandsynligt langsomt, og hun blev naturligvis Gang paa Gang æreskældt og truet med al Landsens Ulykker. Men hun forstod at sno sig, saa Tempoet aldrig blev til noget synderligt. Hun var dristig og bevidst, og ved alle „Episoder“, og det var der næsten hver Dag, tog hun altid Fangernes Parti og gik i Breschen for os. Selv var hun blevet pint frygteligt af Gestapo og S.S. Hun blev tilligemed sin Mand taget af Gestapo, mens hun var svanger. Hun fødte sit Barn i Fængslet, det blev taget fra hende og de blev begge sendt til Stutthof. Efter 2 Dages Forløb slog S.S.erne hendes Mand ihjel. Det sørgede hun meget over, men hun rejste sig, fordi hun vilde leve for sine tre Børn. Som Kapo var hun et prægtigt Menneske.

Vente og fryse.

Naar vi skulde til D.A.W. gik vi ud af den gamle Lejr og over i den nye. Der skulde saa altid være Vagtposter om os. Naar disse Poster ikke var der, maatte vi vente. Baade, naar vi skulde ud og hjem. Mange halve og hele Timer har vi staaet i al Slags Vejr og ventet. Den første Vinter havde vi ingen Frakker, og vi frøs bravt. Naar vi saa endelig naaede D.A.W., var vi saa forfrosne, at vi ikke kunde begynde at arbejde, og det skulde vi. Saa blev der først tændt op i Ovnene, og vi forsøgte at faa varmet Hænder og Fødder op. Vi satte vore Krus paa med Kaffe eller Vand til Bouillon. Men det var alt sammen forbudt, og vi blev skældt ud fra Morgen til Aften paa Grund af Ovnene. Hvis der ingen Scharfører var og Kapoen kunde faa overtalt Opsynet til at tillade det, blev Krusene sat paa. Men saa skete der pludselig et eller andet, saa hed det „Alt skal væk fra Ovnene“.

„Ingen maa koge paa Ovnen“, o.s.v. Der var Kamp om den Ovn hver Dag, Spektakler, Skældsord, Afstraffelser. Kvinderne forsøgte naturligvis hver Dag, fordi de var nødt til det, hvis de vilde leve. De havde organiseret sig et Par Kartoffler, skar dem i Smaastykker og forsøgte at koge dem i Kruset. Men det var en daglig Nervekrig, og mange mange Gange har Opsynet i Raseri taget Krus fra Ovnen og smidt Krus og Kartoffler enten i Ilden eller ud af Vinduet. De for os saa dyrebare Kartoffler blev smidt væk. Det var selvfølgelig strengt forbudt at organisere Kartoffler.

Sultens og Mishandlingens Ofre.

Vi sultede de første 4 Maaneder i Stutthof, og ogsaa senere, efter 25. Januar 1945. Men Tusindtal af Russere og Polakker sultede, sultede og segnede for vore Øjne. Russerne fik aldrig en Krumme Brød udover Lejrens Tildeling, ingen Pakker, ingen Breve, ingen menneskelig Hjælp i deres Nød og Elendighed. En Del polske Fanger fik Pakker hjemmefra, men ingen Russer, Kvinde eller Mand, fik nogensinde noget. De var de fattigste. Og hvis de fattige ikke er en organiseret Magt, bliver de mest undertrykt. Men hvordan kan man være en organiseret Magt i en Koncentrationslejr? Uden Vaaben af nogen Art, ikke engang et Par stærke Arbejdsnæver. Som de fattigste og svageste maatte Russerne arbejde haardest, og de blev udsat for de frygteligste Mishandlinger og havde den største Dødelighedsprocent indtil Jødernes Ankomst. Men ogsaa mange polske Fanger blev frygteligt mishandlet. Udenfor Flikkammerets Vinduer gik Fangerne en af de første Dage vi var i Lejren, og gravede. Elendige og syge, levende Skeletter mange af dem, saa det var en Gru at se. En af dem fandt en eller anden Knokkel i Jorden. Om det var fra en Hund, en Kat eller et Menneske, skal være usagt. Men disse sultne og elendige gav sig til at slaas om den. Vi sagde til hinanden — Livet her i Lejren gør Mennesker til Dyr. Vi saa Mændene, naar Arbejdskolonnerne passerede forbi, vakle, segne og dø lige for vore Øjne. Og naar de ikke kunde

gaa, blev de stablet paa Benene, slaaet, sparket af S.S.erne og af Kapoerne, indtil de udaandede.

Ca. 50 Mødre med Smaabørn levede, hvor utroligt det lyder, ogsaa i Lejren. Kvinderne kom til Lejren og var svangre, de fødte deres Børn og de gjorde de hæderligste Forsøg paa at holde Liv i de smaa svagelige Pus, der i de fleste Tilfælde kom til Verden i Lejren. De fleste af Mødrene havde kun Modermælk til Barnet de første Par Dage. De fik selv ingen Mælk, kun den sædvanlige tynde Kaffeestatning, vi andre fik. Derfor standsede Mælken. Kvinderne fik af og til, ikke altid, en lille Smule Skummetmælk til Børnene. Men det var ikke nok, og flere Børn døde i Lejren, andre var syge og lignede gamle, gamle Mennesker, saa magre var de. En tre Dage gammel Dreng blev en Dag skaaret for en Masse Bylder paa Bryst og Ryg, han skreg hjerteskerende. Det gjorde iøvrigt de fleste af Børnene. Det var af Sult.

Alle russiske Kvinder i Uniform blev hængt.

Mange Fanger kom til Lejren, blev straks sat i Bunkers, derefter ført op i Skoven og hængt. De gik i Reglen forbi Bagsiden af Barakkerne, der laa omme i Gaarden, og selv om disses Vinduer var tilmalet, saa Kvinderne dog i Reglen altid, naar der blev ført Fanger til Hængning.

Alle russiske Kvinder i Uniform blev hængt, naar de kom til Lejren. Vi saa dem staa indenfor Porten, nogle af dem med høje Udmærkelser paa deres Uniformer, af og til gik de gennem Lejren paa Toilettet, der kom ofte 6, 8, 10 ad Gangen. Smukke Piger var det at se, og stolt var altid deres Gang, selv om de vidste, det gik til Galgen. Havde de Lejlighed til at snakke med de andre russiske Piger i Lejren, var det kun for at opmuntre dem til at holde ud. „Krigen er snart forbi, I skal snart hjem,“ sagde de.

Engang kom en kvindelig russisk Major til Lejren. Et storartet Menneske var hun, en smuk Kvinde at se. Hun sad i Bunkers flere Dage, og da det gik op for hende, at hun var i Koncentrationslejr, protesterede hun overfor

Kommandanten og krævede at komme i Krigsfangelejr. Hun var kæk og raabte ud af Bunkerens til Russerpigerne: „Op med Humøret, snart er Krigen slut“. Saa forlød det, at hun skulde hænges. Med Ængstelse fulgte vi fra Dag til Dag, om hun var der. En skønne Dag var hun væk. Og vi tænkte vort, vi kendte jo Vejen til Galgen. Men nogle Maaneder senere kom nye russiske Partisaner, og de fortalte os, at hun paa Skrømt var gaaet i tysk Tjeneste og paa en Rekognosceringstur havde hun skudt den tyske Ledsager og var landet i god Behold paa sit Fædrelands Jord bag de russiske Linier.

HELGE LARSEN:

Lejren „humaniseres“.

Løvrigt gjorde der sig en vis „Humanisering“ gældende for hele Lejrens Vedkommende. Allerede da vi ankom, fortalte de gamle Fanger, at Lejren var et rent Hvilehjem i Forhold til tidligere. Før var Lejren en Morderhule, en af de mest berygtede Koncentrationslejre i det tredje Rige.

Der blev ligefrem sat Præmie paa Udryddelsen af Fanger, og den nemmeste og mest effektive Maade var at tilintetgøre dem under Arbejdet. Naar en Arbejdskolonne rykkede ind om Aftenen, kunde det ske, at kun en Fjerdedel af, hvad der var rykket ud om Morgenens, kom levende tilbage. Resten var styrtet om af Overanstrengelse — det var umenneskeligt, hvad der blev budt dem — eller direkte slaet ihjel af Kapoen, der fik Ballade, hvis Dødsprocenten ikke var stor nok.

Men nu havde Krigslykken vendt sig. Tyskerne rykkede ikke mere sejrrigt frem mod Øst. Den tyske Hær var af „Bolsjevikerne“ ikke alene bragt til Standsning, men Marchen gik nu tilbage mod Vest. Altsaa opstod den Tanke hos S.S., at de maaske dog engang vilde komme til at staa til Regnskab for deres Handlinger. Kursen i

Lejren blev lagt om og Behandlingen noget mildnet. I Realiteten betød det blot, at Fangernes gennemsnitlige Levetid forlængedes noget. Det var stadig en Tilintetgørelseslejr (og blev det i endnu højere Grad, da de store Jødetransporter ankom), men Tilværelsen blev taaleligere.

Der blev saaledes udstedt „Forbud“ mod at slaa paa Fangerne. Ikke at Pryglestraffen blev afskaffet. Det var stadig tilladt at skamslaa Fangerne, naar det skete som „Straf“ for en eller anden saakaldt Forseelse, men Forbudet betød, at Kapoerne ikke slet saa aabenlyst kunde gaa rundt og slaa Folk ihjel. Meningen med Forbudet var, at S.S.erne ikke mere direkte vilde lægge Navn til de værste Mishandlinger. Disse skulde overføres paa de professionelle Forbryderes egen Regning.

Hvordan Forbudet blev praktiseret fremgaar bl. a. af følgende Eksempel. En forhutlet lille Fyr meldte sig en Dag paa Sygehuset. Han var blevet gennembanket af Kapoen i den Grad, at han daarligt kunde staa paa Benene. Da han henvendte sig til Oberscharführeren paa Hospitalet fik han den Besked, at det var noget Sludder — han vidste dog, at det var forbudt at slaa Fangernel

RAGNHILD ANDERSEN:

*De store jødiske Transporter. Alle Børn dræbtes
i Gaskamrene.*

I Juni, Juli og August 1944 kom de store Transporter Øst fra, over 30.000. Det var mest Jøder, i Tusindtal og atter Tusindtal fra Riga, Kaunas og andre Byer i Letland og Litauen. De kom fra Koncentrationslejre eller fra Ghettoer, i hvilke de havde levet hidtil. Der kom ogsaa en Masse jødiske Kvinder fra Ungarn. De kom slæbende som Pakæsler med alle deres Ejendele paa Ryggen, alt, hvad de ejede og havde, havde Tyskerne sagt, de skulde tage med, og S.S.erne gned sig i Hænderne, da

de saa det Syn. Ak, hvilken Tragediel Gamle Mennesker, syge Mennesker, Invalider, Masser af Børn, smaa trætte Stakler, der havde en stor Rygsæk paa Ryggen og Pakker i Haanden. De jamrede, at de kunde ikke gaa mere, men Mødrene opmuntrede dem ned gennem Lejrgaden, nu var de jo snart fremme.

Da de kom om i Gaarden, blev alt taget fra dem, alt, hvad de ejede og havde. Ogsaa Børnene blev klædt splitternøgne af, og saa fik de udleveret nogle elendige Pjalter at tage paa i Stedet. Kun en kort Tid var disse Smaa-piger og Drengene i Lejren hos deres Mødre. En skønne Dag kom der Bud efter dem, og hvilken Graad og Jamren! Mødrene vidste jo, hvad det gjaldt, og de forsøgte alle Udveje for at skjule Børnene. De gemte dem i Køjerne, under Madrasserne, alle mulige Steder. Men der var ingen Pardon. De blev læsset ind i Jernbanevogne, der førte dem til en anden Lejr, hvor de kom i Gaskammeret. En enkelt lille Fyr blev reddet af vore Kammerater. Paa en eller anden Maade klarede de, at den 13-aarige Dreng gik for en 18-aarig og undgik den frygtelige Død i første Omgang. Han havde en pragtfuld Stemme, den Dreng, og da han en Dag blev smuglet ind paa D.A.W. Værkstedet og med sin kønne Drengestemme sang for os om sin Mor, da græd vi allesammen.

De jødiske Kvinder levede i Reglen ikke iblandt os, men boede i nogle Barakker i den nye Lejr. Men vi saa dem tit, for alle Transporter gik gennem den gamle Lejr, hvor vi boede. De blev sendt paa strenge Udekommandoer, hvor de fik den elendigste Kost og hvor de ikke havde Mulighed for at vaske sig. Som de saa ud, naar de kom tilbage! Rene Skeletter med lasede, beskidte Klude paa. Strømper og Sko havde de i Reglen ikke Spor tilbage af. De slæbte sig ind i Lejren, nogle faldt om midt i Gaden, jamrede sig og døde der. Andre naede til Badet og udaandede der. Og nogle, der slap levende ud af Badet, kom ud i Gaarden, trætte og udasede, maatte sætte sig paa den bare Jord, bad om Vand, som blev dem haanligt nægtet af S.Serne, sad i mange Timer og døde efterhaanden. Naar disse Kvinder kom ind i Badet med deres snavsede Linned, der var fuldt af Lus, og med Saar og Bylder, som Linned og Lus sad fast i, saa blev

Den komplette Mangel paa Respekt for Menneskeliv gjorde Behandlingen af Ligene særlig raa. De kastedes hensynsløst omkring og trampedes sammen paa Vognene, der kørte dem fra Lighuset over paa Krematoriet.

Under Transporter, der ofte sendte Fangerne ud paa Hundreder af Kilometer til Fods, blev Fødderne faktisk slidt op. Flegmoner, der altid medfører Smerter og høj Feber, fik Fødderne til at svulme op af Materie til det rent usandsynlige. En stor Procentdel faldt som Ofre for saadanne ubegrænsede Pusansamlinger.

ikke engang deres Saar rensede. Kun med en Saks blev Linnedet klippet af rundt om. Snavs og Utøj fik Lov at blive siddende.

Stutthof faar sit Gaskammer.

I lang Tid gik Rygtet fra Kvinde til Kvinde: De bygger Gaskammer. Vi skal alle likvideres i Gaskammeret. En Aften ved 9 Tiden stod en Arbejdskommando udenfor vore Vinduer. En dansk Kammerat var med, vi hilste skjult paa ham. Da de lige var marcheret ud af Porten, blev der et mægtigt Skyderi med Maskingeværer o. l., og vi troede, det var hans Kommando, det gjaldt. Da de lidt efter marcherede ind igen, forstod vi, at det maatte være noget andet. Det var den første Kolonne, der blev kommanderet til det nye Gaskammer, de *vilde* ikke. De forsøgte at undslippe, og nogle var, grundet paa deres Flugtforsøg *indenfor* Lejren, saa lykkelige, maa man vel sige, at de opnaaede at blive dræbt af en Kugle. De første, der blev dræbt i Gaskammeret, led en frygtelig Død. Det var russiske og polske Fanger. I næsten 2 Timer maatte de strides med Døden inde i det klorfyldte Kammer. Det fortaltes af Folk, der vidste Besked, at de blev vanvittige, inden de kunde dø.

Denne barbariske Død i Gaskammeret led Tusinder af jødiske Kvinder. Kolonner af Kvinder maatte en lang Overgang hver Dag vandre denne Vej. Saa blev der Vanskeligheder med Kvinderne, de vilde ikke gaa med, fordi de vidste hvorhen. Saa fandt S.S.erne paa noget nyt. De byggede en Jernbanevogn, der holdt udenfor vore Vinduer paa D.A.W., saa bildte de Kvinderne ind, de skulde paa Transport. De lod dem tage Spiseskaal med og lod dem gaa op i Vognen, der var bygget som et Gaskammer. Saa var de færdige. Det gik et Stykke Tid, saa skød man dem, eller man gav dem en Indsprøjtning, saa de døde. *Det var et systematisk Masseslagteri*, som man ikke skulde tro, var muligt. Af en eller anden Grund holdt man til sidst op med at dræbe dem i Gaskammeret. De blev sultet og pint ihjel. De blev slidt totalt op paa Udekommandoerne. Alene paa 14 Dage døde 3000 jødiske Kvinder.

De dødsdømte bar et lillafarvet Armbind med „Tor Sperre“ i hvide Bogstaver. De maatte ikke komme uden for Lejrens indre Afspærring, og blev brugt til alt forefaldende Svinearbejde: Køre Ligvogne, Latrinvogne, rense døde Diarrépatienters Tæpper etc.

Бондарьков Георгий
Ворошиловград Украина

En russisk Fange,
Bogholder Georgij
Bondarkof, Vorosji-
lofgrad, Ukraine.

HELGE LARSEN:

Levende brændt.

Gift blev ogsaa taget i Anvendelse under Udryddelsen af Jøderne. De dødsdømte blev ført til Sygehuset, fik en Indsprøjtning, og Turen gik derefter videre til Krematoriet. Det hændte, at Indsprøjtningen ikke virkede dræbende, og Ofret vaagnede op igen. Men Arbejdet skulde gaa stærkt, der var ikke Tid til en ny Indsprøjtning, og Fangen blev levende kastet i Ovnene og brændt.

Krematoriet, der var i Stand til at brænde omkring 200 Lig om Dagen, arbejdede i denne Periode Døgnet rundt. Men dette var ikke tilstrækkeligt til at skaffe Ligene af Vejen — der maatte derfor udenfor Lejren laves store Baal, hvor de Lig, som Krematoriet ikke kunde optage, blev brændt.

Russiske Krigsfanger myrdes uden Skaansel.

Et Sidestykke til Jødetilintetgørelsen var Behandlingen af de russiske Krigsfanger. Medens ethvert civiliseret Land anbringer Krigsfanger i særlige Lejre, hvor de behandles efter internationale Regler og Overenskomster, kendte Tyskerne i Krigens sidste Fase kun én Form for Behandling af russiske Krigsfanger: Udryddelse. Til alt Held var den tyske Hær paa dette Tidspunkt ude af Stand til at tage ret mange Fanger, men det hændte jo ved Fronten, at en mindre Patrulje vovede sig for langt frem og blev taget af Tyskerne, at en enkelt Flyvemaskine styrtede ned bag de tyske Linjer og Besætningen toges til Fange. I ethvert saadant Tilfælde blev Fangerne ført direkte til Koncentrationslejren — hvor de omgaaende blev myrdet. Der var en Dag ankommet 17 russiske Fanger til Stutthof, alle i den røde Hærs Uniform. Vi saa dem een for een gaa forbi vore Vinduer, med bagbundne Hænder, men smilende og frygtløse. Maaske vidste de, hvad der ventede dem — men ikke med en Mine røbede de nogen Angst for deres Bødler. Naar de kom til Bestemmelsesstedet, blev de af en S.S. vist ind ad en Dør — saasnart de var kommet indenfor, hævdede han Revolveren og skød dem ned bagfra. Saaledes fortsatte han, til de alle var myrdet.

Den røde Hær vil hævne os!

Men ikke blot Krigsfanger myrdedes. De russiske civile Fanger i Lejren blev ligeledes dræbt i stort Tal. Ofte blev de hængt, uden at de selv anede hvorfor, til andre Tiden konstrueredes Anklager mod dem og afsagdes Dødsdom. Mord var det i alle Tilfælde. Ogsaa for dem gjaldt det, at de holdt sig ranke til det sidste. Kommuniste var det langt fra allesammen, men for dem alle var et fælles: en brændende Kærlighed til det store Fædreland og Troen paa, at de ikke vilde komme til at ligge uhævnede i deres Grave.

En Dag stod to unge Russere ved Galgen. Hængningen blev i denne Tid arrangeret inde i selve Lejren og Fangerne tvunget til at overvære Mordene. Det var to Brødre, den yngste ca. 17 Aar. Han græd, men den ældre Broder trøstede ham roligt og stille. Inden de blev hængt, raabte den ældste ud over Lejren: Vi er uskyldige i det, man beskylder os for! Den røde Hær vil hævne vor Død!

Vernichtungslager Stutthof.

Da vi ankom til Stutthof, fik vi, som omtalt, Numrene fra 25653 og opefter; inden Tilgangen til Lejren tilsidst standsede, var Numrene naaet op paa over 100.000. Mere end 100.000 var gaaet gennem Stutthof — af dem er mere end Halvdelen gaaet gennem Krematoriet — over 50.000 Mennesker, Mænd, Kvinder og Børn, sultet ihjel, omkommet af Sygdom og Elendighed, Mennesker, hvis eneste Forbrydelse bestod i, at de bekæmpede Nazismens Barbari, eller blot deri, at de tilhørte en Race, som de nazistiske Udyr havde besluttet at udrydde.

Russerne nærmer sig.

Under Opholdet i Lejren havde det naturligtvis visse Vanskeligheder at følge med i, hvordan Situationen ude i Verden i Virkeligheden var. Det ene mere fantastiske Rygte blev sat i Omløb efter det andet, Rygter, der alt for ofte kun var Udtryk for Ønsker. For et Aar siden hed det sig, at nu skulde Danskerne sendes hjem, det havde man fra absolut sikre Kilder — det var kun et

Rygte, og det lærte os at tage de forskellige Meddelelser, der fremkom, med et vist Forbehold. Gang paa Gang har vi hørt Meddelelse om, at nu var Sverige traadt ind i Krigen, nu var den og den By faldet — men det lykkedes os ogsaa at faa nogenlunde paalidelige Oplysninger. En Tid lang arbejdede to Danskere i S.S.-Barakkerne og benyttede her Lejligheden til bl. a. at aflytte den svenske Radio, og i Opholdets sidste Periode havde vi stadig Lejlighed til at faa Meddelelserne fra den udenlandske Radio. Ellers maatte vi klare os med de danske og tyske Aviser, og efterhaanden fik vi en ret god Øvelse i at læse mellem Linjerne og finde ud af, hvad der laa til Grund for de forskellige Meddelelser.

Russernes Fremmarch fulgtes naturligvis ikke alene af os, men af hele Lejren med den største Opmærksomhed og Forventning. Vi hørte om Lejre, der var befriet af Russerne, selv om vi ogsaa hørte om Lejre, hvor Tyskerne havde myrdet de fleste Fanger for at undgaa, at disse skulde falde i Russernes Hænder. Vi var naturligvis sikre paa, at vi skulde nok komme igennem, vi skulde nok klare den, til den røde Hær marcherede op foran Stutthof og lukkede Døren til Friheden op for os.

Evakueringen af Lejren paabegyndes.

Det gik ikke saaledes. Da den voldsomme russiske Fremrykning mod Danzig-Omraadet satte ind i Januar Maaned, begyndte Lejrens Ledelse at træffe Forberedelser til Evakuering af Fangerne. Den 25. Januar paabegyndtes Evakueringen af Lejren, ogsaa Hovedparten af Danskerne marcherede afsted. Tilbage blev af Danskerne kun 14—15 ikke marchdygtige samt Kvinderne. Meningen var, at de skulde være fulgt efter nogle faa Dage senere, men det formede sig anderledes. Af Danskerne marcherede den 25. Januar 115 Mand afsted. Maalet var Lauenburg. Imidlertid rykkede Russerne frem og tog ogsaa Lauenburg-Omraadet, og en stor Del af Fangerne kom tilbage, deriblandt en Dansker, Poul Richard Andersen. Oplysningerne om de bortdragne var sparsomme, men det stod os klart, at det havde været en meget drøj Tur.

Paa „Flugt“ for Russerne!

Den 25. Januar, et Par Timer efter, at Hovedparten af Danskerne marcherede afsted mod Lauenburg, ankom til Stutthof en lille Kolonne, 9 Mand, hvoraf de 8 Danskere. Det var en Udekommando, der vendte tilbage fra Rosenberg. Vi havde i omtrent et halvt Aar arbejdet paa et Savværk i Rosenberg. Allerede ved Afrejsen dertil havde vi diskuteret med vore Kammerater, hvem af os der nu havde størst Chance for at blive befriet af Russerne, og vi mente naturligvis, at vi, der drog bort, havde langt de største Chancer, og at Russerne vilde komme til Rosenberg, før de kom til Stutthof. Det kom de ogsaa, men da var vi væk — rejst Dagen i Forvejen. Den 19. Januar kom vores Kommandofører og fortalte os, at nu var Russerne rykket ind i Warszawa, Krakau var faldet, og de røde Tropper stødte rask frem. Der var ingen Tvivl om, at Rosenberg-Omraadet vilde blive rømmet i Løbet af den allernærmeste Tid.

Den 19. Januar kom der Telefonbesked, at vi omgaaende skulde starte mod Stutthof. Vi gjorde de to Vagtposter opmærksomme paa, at vi ikke var særligt interesseret i at komme tilbage til Stutthof, men at vi langt hellere vilde tages af Russerne. Tilsyneladende var Posterne heller ikke særligt interesserede i at komme til Lejren, specielt var de ikke glade for at være der, naar Russerne tog den, og vi støttede dem selvfølgelig i den Antagelse, at det kostede deres Hoved, hvis det skete. Resultatet blev, at vi langsomt skulde begive os paa March.

Efter at have fourageret grundigt i Fængslet, hvor vi boede — Arrestforvareren havde allerede forladt Byen — startede vi Søndag den 21. lige over Middag. Henimod Aften naaede vi en lille By, ikke mange Kilometer fra Rosenberg, og her blev vi enige om at opslaa vort Kvarter for Natten. Vi brød ind i et Værtshus, der laa lige ved Hovedvejen, og her kunde vi ligge og høre de tyske Panserbiler og Tanke drøne forbi — paa Tilbagevejen fra Fronten. Kommandoføreren var efterhaanden blevet temmelig nervøs og vilde fortsætte samme Aften — men vi, der ventede Russernes Tilsynkomst i Løbet af Natten,

protesterede voldsomt og blev støttet af den anden Post, der allerede var blevet kraftigt forelsket i de mange Vinflasker. Russerne kom ikke den Nat, og vi maatte videre næste Morgen. I Løbet af Dagen naaede vi en lille By paa den anden Side Riesenburg, og det viste sig, at vi, ved at gaa i en stor Bue, paa to Døgn var naaet 7 Kilometer fra Rosenberg. Kunde det fortsætte paa denne Maade, skulde det nok lykkes os at blive taget af Russerne. Vi blev enige om at gaa over Christburg, men desværre kom der en Mand og fortalte, at den allerede var taget af Russerne. Vi foreslog derefter Marienwerder, og det blev vedtaget, skønt det var en stor Omvej. Uheldigvis kom vi forbi et Vejskilt, der viste Kommandoføreren, at det var betydelig nærmere at tage over Stuhm, og vi maatte bide i det sure Æble og bøje os. I Løbet af Tirsdagen naaede vi hen i Nærheden af Stuhm og gjorde Holdt for Natten 8 km fra Byen.

70 km paa eet Døgn.

Nu var det forbi med den langsomme March. Efterretningerne om Russernes hurtige Fremrykning havde efterhaanden gjort Posterne nervøse. Nok vilde de nødigt til Lejren, men endnu nødigere vilde de tages til Fange af Russerne — og de havde ikke Mod til simpelt hen at stikke af og lade os passe os selv. Vi maatte marchere, og marchere hurtigt, hele Dagen, uden det mindste Ophold. Det sribede Tøj maatte vi tage af, imedens vi marcherede, og Maaltiderne maatte vi ligeledes indtage gaaende. Først sent om Aftenen fik vi Lov at gøre et Par Timers Holdt paa et Værtshus, og her benyttede Jens Schrøder fra Aalborg Lejligheden til at stikke af. Vi havde naturligvis allesammen spekuleret paa, om vi ikke hellere skulde lade Posterne passe sig selv, men vi var kommet til det Resultat, at det var uklogt at tage Risikoen. Vi vilde forsinke Marchen saa meget som muligt, men skulde vi endelig naa at komme til Stutthof, vilde det jo alligevel kun vare et Par Dage, før Russerne tog Lejren dør og befriede os.

Efter et Par Timers Hvil marcherede vi videre og an-

kom ved 2-Tiden til Tiegenhof, hvor vi overnattede. Næste Morgen marcherede vi videre og naaede op paa Formiddagen Stutthof — efter i det sidste Døgn at have tilbagelagt omkring 70 Kilometer.

Røvende og hærgende Banditter.

De to Poster var iøvrigt et typisk Eksempel paa S.S.-Moralen. Under hele Turen fra Rosenberg til Stutthof benyttede de enhver Anledning til at røve og plyndre i tyske Hjem. Det startede allerede inden Afrejsen fra Rosenberg. Medens vi sørgede for at faa fat i, hvad vi kunde bruge af Madvarer i Fængslet, og specielt i Vagtmesterens private Køkken, endevendte de to S.S.er Privatlejligheden og stjal, hvad de mente at kunne anvende af Garderoben, samt alt, hvad de kunde finde af Tobak. Endnu denne Dag nøjedes de med at stjæle. Der var jo endnu en Mulighed for, at Lejlighedens Indehaver kunde vende tilbage. Men paa Resten af Vejen viste de rigtig deres Landsknægtenatur. Alt, hvad de mente at kunne faa Anvendelse for, herunder Rejsegrammofoner o. l., blev slæbt med, og alt andet blev ødelagt. Lamper blev smadret med tomme Vinflasker, Skabe og Skriveborde brudt op, og alt muligt strøet ud over Gulvet. I en Del Huse var Civilpersoner kommet vore noble Ledsagere i Forkøbet, og det var komisk at høre deres Forargelse herover. Der var ingen Tvivl om, at efter deres Opfattelse havde S.S. Monopol paa Udplyndring.

Et Hus, vi aflagde Besøg i paa Vejen, var fuldstændig raseret, da vi kom dertil, hvilket fik en af os til at udbrude: „Ja, se nu her. Alt er stjaalet og plyndret af Tyskerne selv. Og senere hedder det sig, at de grusomme Bolsjeviker har gjort det!“ S.S.erne grinede bare dumt.

Der bygges Bunkers til S.S.erne.

At den russiske Fremrykning paa denne Kant var standset — bl. a. fordi store Landomraader ved Tiegenhof var sat under Vand — betød ikke, at S.S. nu følte sig sikker,

tværtimod var man fuldstændig klar over, at det kun var et Spørgsmaal om Tid, naar „Ivan“ kom paa Besøg, og der blev startet et større Bunkersbyggeri i Skovene ved Lejren. Det var hovedsagelig skandinaviske Kommandoer, der maatte udføre dette Arbejde. Til de højere S.S.er, Kommandant, Hauptsturmführer m. fl. blev der bygget underjordiske flere-Værelses Lejligheder, der gjorde det muligt for disse sarte „Soldater“ at føre en forholdsvis behagelig Tilværelse i Skoven. At der ogsaa var sørget for store Proviantlagre, nævnes kun for en Fuldstændigheds Skyld.

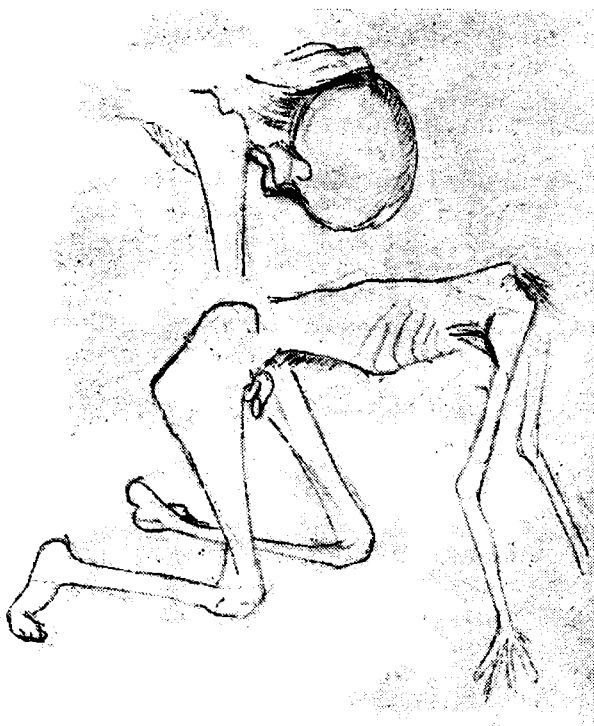
Ogsaa Ammunition var der sørget for. Forskellige mindre Bunkers var fuldstændig fyldt med Geværer, Maskingeværer, Panzerfaust, Ammunition m. m.

Iøvrigt blev Lejren flere Gange angrebet af russiske Flyvere. Det skulde være mærkeligt, om ikke dette er blevet brugt af den tyske Propaganda — men man har i saa Fald næppe angivet den egentlige Grund. I Skoven rundt om Lejren laa den ene Flakstilling ved Siden af den anden, Skoven var fyldt med Militær, og i selve Lejrens Administrationsbygning holdt foruden S.S. en større Afdeling Gestapo til.

Ernæringssituationen forværres.

Efterhaanden blev det vanskeligere at faa Forsyninger til Omraadet omkring Stutthof. Fra Königsberg gik Fronten ned til Elbing, og inden længe var Russerne ved og i Danzig. Vi var altsaa fuldstændig omringet. Dette mærkedes kendeligt paa Ernæringssituationen i Lejren. Brød blev en Sjældenhed — til Gengæld kom der nu lidt Trevler Hestekød i Middagsmaden. Paa Vejene strejfede Hundreder af herreløse Heste omkring, og en Del blev indfanget, ført ind i Lejren og slagtet.

Vi var paa det Tidspunkt flyttet over i den gamle Lejr, hvor vi i de tidligere Værksteder havde indrettet en speciel skandinavisk Blok. Her indrettede vi selv et Køkken og lavede selv Middagsmaden. Blev der organiseret Heste til Lejren, blev der ogsaa organiseret specielt til Skandinaverne. Vi gik paa det Tidspunkt ud og ind i Lejren,

Langsomt sugede Sul-
ten og den raa Be-
handling Kraften ud
af Fangerne. I
de overfyldte Blocks
med aargammelt
Snavs og vrimlende
Lus var disse udtæ-
rede Fanger et let
Bytte for Sygdom og
Daarlighed, der su-
gede den sidste Rest
af Modstandskraft ud
af dem. — Tegninger-
ne er blevet til under
det maanedlige Bad
i Baderummet. Fan-
gerne var saa afkræf-
tede, at de ikke kun-
de holde sig oprejst,
men kravlede rundt
paa fire eller sad gan-
ske stille og lod Van-
det risle ned over sig.

som det passede os, og ingen protesterede, fordi vi kom slæbende med en Hest eller to. Paa et Tidspunkt havde vi 8—9 Heste staaende i Vaskerummet, der blev brugt som Stald. Det kom os nu til gode, at vi havde lært at tilpasse os. Kartoffler stjal vi fra Lejrens Kartoffelkælder, som stod under Opsyn af et Par Nordmænd.

RAGNHILD ANDERSEN:

Lejren saa godt som uden Brød i tre Maaneder.

Tiden fra den 25. Januar til den 25. April var en meget streng Tid. De Fanger, der var tilbage, sultede og døde i et Tempo som aldrig før. For os Kvinder gjaldt det, at en Del arbejdede i Kartofflerne, derfra stjal vi Kartoffler, og det blev vor Redning. Der kom saa godt som intet Brød. De Jødekvinder, der var tilbage, fik slet intet Brød, og kunde heller ikke „organisere“ Kartoffler. Vi i den gamle Lejr spiste Kartoffler Morgen, Middag og Aften. Men frygteligt, hvor Mændene sultede. Deres Sygeafdeling laa lige op ad vores Barakker. Herfra kom de, der kunde kravle eller humpe, for at tigge. De blev frygteligt mishandlet, naar det blev opdaget, at de havde lavet Hul i Pigtraadshegnet for at komme ind og tigge Mad. De endevendte Skarnbøtterne, spiste alt muligt, og vi kunde ikke vise os med raa, snavsede Kartoffelskræller, før de tog dem og spiste dem. Lige meget hvor mange Prygl og Mishandlinger de var udsat for, saa kom de igen. De kunde ikke andet, de vilde leve, og Døden var ude efter dem.

Rygterne lød Dag for Dag: „Nu skal vi væk,“ og mange Kvinder sov med Tøjet paa, af Angst og Skræk for at vi pludselig skulde blive sendt af Sted. I den første Tid hørte vi Russernes Kanonader. Nat efter Nat. Dag efter Dag. Og det var pragtfuldt at høre dem nærme sig. Det var Kampene om Elbing, Marienburg, Dirschau, det var Kampen om Tiegenhof. Saa forstummede Kanonaderne et Par Dage, saa begyndte Kampen om Danzig og Gdynia, som vi næsten fulgte fra Dag til Dag, da alle de russiske Bombeflyvere paa Vej derind susede hen over vore Ho-

veder. Mægtige Brande lyste op, og det vældige Skær fra Russernes Lys- og Fosforbomber, der tændtes som hele „Juletræer“ over Danzig, vakte Glædens og Begejstringens Ild i alle os ventende Fanger. Da Danzig var faldet, kom en Masse tysk Militær ved Tilbagetrækningen til vores Kanter. Det var ikke saa hyggeligt for os. Udenom Lejren og indeni selve Lejren i Barakker, der blev tømt for Fanger, indlogeredes Masser af Soldater, Syge og saarede, og naturligvis begyndte Russerne at bombe det tilkommende Militær. Saa maatte vi tage os i Agt for de russiske Flyvere, Tyskerne skød nemlig hensynsløst paa dem med en Masse Antiluftskys, og det var ikke hyggeligt at blive ramt af Splinterne. Det var Paaskedag, en Bombe faldt i selve Kvindelejren. 4 blev dræbt og flere saarede. Russerne nedkastede bagefter Flyveblade, hvori de opfordrede os til at holde ud, vi skulde snart blive befriet. Tyskerne lukkede op for Vandet rundt om og forårsagede store Oversvømmelser (vi laa midt i Omraadet ved Weichselflodens mange Mundinger), bl. a. blev Tiegenhof sat under Vand, men Russerne skrev i Flyvebladene, at nok saa meget Vand kunde ikke spærre dem Adgangen. De skulde nok komme igennem.

Naturligvis var Stemningen nervøs blandt Kvinderne. Selv om Begejstringen var stor for de russiske Maskiner, var mange Kvinder dog nervøse, og ikke mindst bange var de for de tyske Planer om Evakuering. En Kolonne paa 100 Kvinder var sendt af Sted til Evakuering i Marts Maaned. De naede Danzig, lige da Russerne lavede deres Storangreb paa Byen. De maatte vandre igennem Artilleriilden i Danzig, de levede i en Lejr derinde, der i en hel Ring var omgivet af Rustningsbedrifter. De fortalte, at alle disse Bedrifter var blevet bombet og ramt fint af Russerne, uden at Lejren var ramt. De fortalte om Officerer og Soldater, der var blevet hængt paa Broerne i Danzig, med store Plakater paa, der fortalte, at de havde nægtet at kæmpe videre for det tredje Rige. Kvindernes Nerver var tyndslidte, da de kom tilbage til Stutthof. „Hvad vil de S.S.-Banditter finde paa med os,“ var det evige Spørgsmaal.

Sluttelig hed det, at nu skulde alt, der ikke havde med Værnemagten at gøre, forsvinde. Det var den 24. April.

Og den 25. blev da de allerfleste af de overlevende Fanger, mandlige og kvindelige, og de allersidste Rester af jødiske Mænd og Kvinder evakueret fra Stutthof. Vi haabede paa, at Russerne vilde faa Fingre i os undervejs.

Den farefulde Fart ud i det uvisse.

Den 25. April stillede vi altsaa igen op til Transport med vore Rygsække paa Ryggen. Denne Gang var det Alvor. Vi var nu kun 6 Kvinder. Den 11. Februar havde vi mistet vor Kammerat Hedvig Carlsen af Plettyfus. Vi skulde af Sted sammen med vore 24 mandlige Kammerater, de norske Politifolk og de finske Skibsbesætninger. Vi Skandinaver fulgtes ad gennem hele den stormfulde Fart. Vi kom af Sted sammen med en Mængde polske Kvinder og en Del Jøder, ogsaa de ca. 50 russiske og polske Mødre, der havde deres Spædbørn hos sig. Vi fik udleveret hver 1 kg Rugbrød, lidt Margarine og et lille Stk. røget Hestekød. Onsdag Eftermiddag Kl. ca. 3 gik vi til Banen, der efter den sædvanlige lange Ventetid førte os til Nickelwalde, en lille By ved Weichselflodens Munding. Her ankom vi om Aftenen Kl. ca. 12. Vi fik anvist en Eng, vi kunde kampere paa. Her havde i Forvejen ligget Tusinder af Mennesker, og man skulde kort sagt vogte hvert Skridt, man tog. Alligevel maatte vi finde et Sted, hvor vi anbragte Rygsækken og Tæpperne, og nogle af os forsøgte at sove lidt. Men vi skulde passe paa, det var nemlig iskold Taage.

Næste Morgen blev vi jaget op i Skoven, og her var vi hele Dagen, til vi om Aftenen maatte stille op ved 6 Tiden. Hele Dagen hørte vi Russernes Kanoner, men et Stykke borte. Vi ventede igen til Kl. ca. 2½ Nat, da vi blev jaget ombord i en Landgangsbaad, presset sammen, de færreste af os kunde sidde. Her blev altsaa heller ingen Søvn. Kl. ca. 6 Morgen kom vi til Hela-Halvøen, som Tyskerne havde befæstet. At Russerne var ude efter den, skulde vi faa at mærke. Vi maatte marchere flere Timer op gennem Byen, op i Skoven. Vi havde syge med, og nogle af dem maatte bæres, andre støttes, heriblandt en dansk Kammerat, Richard Andersen, der lige havde haft Plettyfus. Op gennem Byen saa vi, hvordan den var bombet,

og ikke saa snart var vi kommet op i Skoven og tænkte, vi skulde have lidt Søvn, saa kom de russiske Bombeflyvere. Vi blev anbragt paa en indhegnet Plads, men Vagtmandskabet kommanderede os flere Gange til at flytte om. Fra Kl. ca. 10 til 2 kom 4 store russiske Flyverangreb. Det drønedes og sang i Skoven, og Tyskernes Antiluftskyt, der var anbragt alle Vegne i Skoven, skød som rasende. Der var ingen Ro til at sove.

Kl. 2½ blev vi kommanderet af Sted igen ned til Havnen. Igennem Byen saa vi rigtig, at Russerne havde været der. En Masse Huse var bombet, en Mængde store Bombekraterer gabede frem, Lig laa paa Vejen og bortsprængte Dele af Menneskelegemer. Lastbiler kørte forbi os med Ligene af Soldater, der lige var dræbt. Da vi naaede Havnekajen, saa vi russiske Maskiner nærme sig, og vi havde daarlig Tid til at smide os næsegrus ned paa Jorden med Rygsækken over Hovedet, før det næste store Bombardement begyndte. Da troede vel de fleste af os, at nu var det Slut, Himlen formørkedes, og det var nogle vældige Drøn og Brag, der lød. 20 Meter fra os faldt en Bombe og et Øjeblik efter dryssede det ned om Ørene paa os. Det var Jorden, der kom fra Bombekrateret. Vi rejste os uskadte, kun godt beskidte. Vi gik ud ad Kajen, og her kom det næste Bombardement. Vi sprang for Livet, ned i Sandet, og ingen af os kom til Skade.

8 Døgn om Bord paa Lægteren.

I Lægteren, der sejlede med Slæbebaad foran, blev vi stuvet ned som Sild i en Tønde. I et Rum var vi 85 Personer, vi kunde ikke ligge, højst kunde nogle af os sidde og de andre staa. Til nogle syge skaffede vi Liggeplads, men saa maatte endnu flere staa. Paa vores Lægter var vi ialt ca. 900 Personer, godt 300 Skandinaver, nogle Letter og Litauere, mest Jøder, sultne, forkomne, elendige. De var stuvet endnu tættere sammen end vi. Vi sejlede Kl. 8 om Aftenen, ud i det uvisse, ingen vidste hvorhen. Vi kiggede paa et lille Kompas, en Nordmand havde faaet fat i. Hvad er Kursen? Vest-Nordvest. Der blev gættet og raadslaet. Saa blev der sagt: til Svinemünde. Til denne

By var Russerne imidlertid ankommet, altsaa maatte vi videre, men hvorhen?

Under Sejladsen var en Mængde flyttet op paa Dækket. Det var først forbudt, og det var paa eget Ansvar. Dækket var tagformet, og man skulde passe morderlig paa ikke at falde i Vandet. En Dag under Sejladsen faldt en jødisk Kvinde i Vandet. Hun gled forbi Skibet, hun svømmede lidt. Ingen interesserede sig for hende. Vi, der saa hende, fulgte hende i Tankerne, ellers skete intet. Andre af disse elendige Stakler sprang selv over Bord for at befri sig for flere Pinsler. Om Lørdagen blev det Stormvejr, vi kom til Rygen. Vi kiggede — det skulde vel ikke være Møen? Men nej. Vi gik ind til Sassnitz for Storm.

Her paastod S.S.erne, at de vilde forsøge at faa Proviant, vi var godt sultne, men vi fik kun Vand. Men hvor var det dejligt, det Vand. Østersøens Vand, som vi ellers drak, var brak, men det slukkede vor Tørst, naar der ikke var andet. Vi drak kun sparsomt af det, men Jøderne, der var saa forkomne, drak mere af det, blev syge, døde, og de levende, der var udmattede, hentæredes nede i Rummet. De sov ovenpaa dem, der var døde, af og til blev et Lig smidt udenbords, men ikke alle. Fra Sassnitz gik det videre, til Stralsund. Vi kom forbi Greifswald, her saa vi Røgen fra store Brande, Russerne var ved at tage Byen. Vi kom ikke længere end til Stralsunds Red. Her laa Masser af Skibe. Slæbebaaden gik ind for Ordre og, paastod de, for Proviant. Vi fik en Daase fed Sylte til Deling til 6 Mand, hver 2 Stk. Knækbrød, det var overhovedet alt det Proviant, vi fik om Bord paa Lægteren. Vand fik vi ikke.

Da vi kom, hed det: Russerne er 40 km fra Byen. Lidt senere: Russerne er 20 km fra Byen. Til sidst hørte vi: Russiske Panserspidsere rykker ind i Byen. Og det kan nok være, vi fik Fart paa. Alle Skibe paa Reden lettede, af Sted, af Sted! Vi sejlede atter ud i det uvisse. Atter saa vi paa Kompasset. Vi kom til Warnemünde. Kun paa Reden. Ingen Proviant, intet Brød, ingen Vand. Lettede igen. Hvorhen? Vides ikke. Vi kom til Neustadt, hvor vi fik Masser af dejligt Vand, men intet Brød. Flere og flere Jøder blev smidt udenbords, hver Dag laa der

Lig paa den smalle Ræling. Vi vaskede os hver Dag i Saltvand, Huden blev tør og ru som Sandpapir. Toiletet foregik ud over Rælingen, Kvinder som Mænd. I Neustadt laa vi en Nat, fra Tirsdag til Onsdag Morgen. Onsdag Morgen startede vi atter. Nu skulde vi til Lübeck. Vi sejlede ind ad Fjorden. 1 Times Sejlad fra Lübeck kom en anden Lægter tilbage fra Byen. De vinkede af, det er Slut, Englænderne har taget Byen. Tilbage igen. Saa bombarderede Englænderne. Vi kom ind til Fjordbredden, nogle sprang i Land, lavede Baal, og de der havde lidt Mel med fra Lejren, kogte Mel og Vand. Alle Mand om Bord. Af Sted igen. Hvorhen vides ikke. Foreløbig til Neustadt. Vi sejlede imidlertid igennem Neustadt, og alle tænkte. Hvad er Meningen?

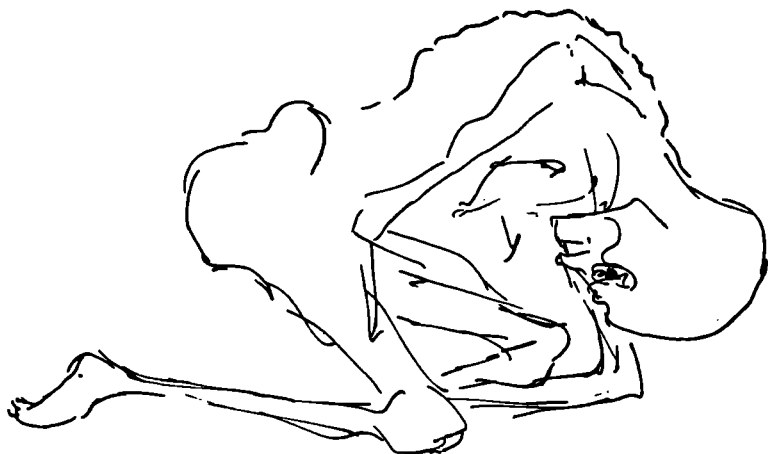
Det skulde vi faa at mærke. Meningen var, at de paa en eller anden djævelsk Maade skulde faa Ram paa os. Udenfor Neustadt lagde vi op til en stor Damper „Tilbeck“, det blev sagt, at den var fuld af Sprængstof og skulde sprænges i Luften. Den skulde vi over i. Der var andre politiske Fanger om Bord. Vi vilde ikke over i den. Saa gik alle S.S.er og S.D.er (fra Sicherheits-Dienst) om Bord i Slæbebaaden, og Slæbebaaden forsvandt. Kun Skipperen paa Lægteren blev, han blev nærmest tvunget til det. Nu laa vi der, paa Vej ud i Østersøen. Hvad var Meningen? Hvert Øjeblik kunde man vente Englændernes Flyvere, der rensede Havene for de flygtende Nazister. Det var Kl. 9 Onsdag Aften. Mændene blev enige om, at vi maatte se at komme i Land. Vi kunde skimte Landet. Nu var gode Raad dyre. Jollen blev sat ud, Mændene roede for at faa Lægteren i Drift, vore Tæpper blev hentet op paa Midterdækket og holdt ud som Sejl for at faa Baaden i Drift, og efter en 3—4 Timers Drift naaede vi Land. Samtidig var ogsaa en anden Lægter, fuld af Fanger, der var efterladt ligesom vi, naet ind til Kysten. Mændene gik i Land med Jollen og begyndte den besværlige Landsætning af de mange Hundrede Mennesker.

1 Time i Friheden.

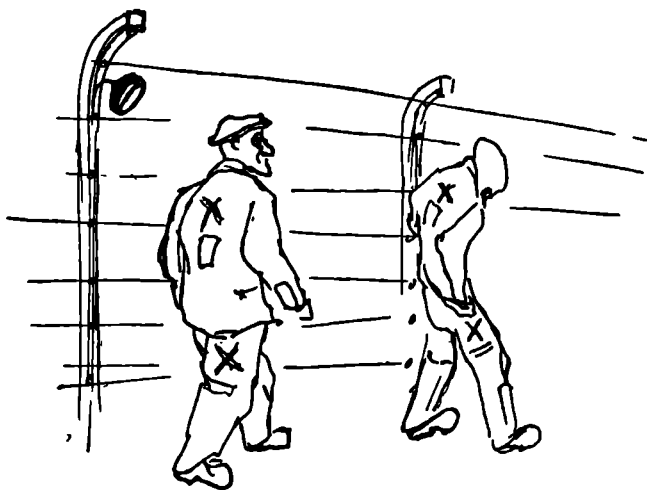
Landsætningen varede flere Timer. Det var en lys og straalende Maj Morgen, Torsdag den 3. Maj. Er vi nu i Friheden? Vi saa ingen Nazier. Civile Mennesker fortalte, der var ingen Militær i Nærheden. Men Fangerne, der begyndte at gaa op i Landet, stødte paa Poster, og snart kom vore Tyranner igen i Følge med endnu flere. Hvad var Meningen, hvorfor var vi gaaet i Land? For at redde Livet naturligvis. De begyndte straks at regere med os. Alle skulde i Land, fra begge Lægterne. En Del, syge og daarlige, var endnu om Bord, mest Jøder, der kun havde faa og svage Kræfter. Mødrene med deres Spædbørn var kommet i Land fra den anden Lægter. De sad og vuggede deres Smaa, der hele Tiden græd af Sult. S.S.erne gik om Bord paa Lægterne, raabte og skreg, slog med Bøssekolberne, sparkede. Men Tempoet var ikke stærkt nok. De Mennesker, der var tilbage paa Lægterne, var udmattede og elendige, og det gik kun langsomt. De blev sparket udenbords, slog en tre, fire Kolbøtter og forsøgte at vade i Land gennem det kolde Vand. Mange havde ikke Kræfter og druknede. Andre blev ramt af en Kugle fra Lægteren. S.S.erne og S.S.-Marinefolkene var helt fra Sans og Samling. De skød og skød, ned i Lasten, ned i Vandet. En Kvinde, der famlede sig ned ad Lejderen, skød en S.S.Mand tre Gange efter med sit Gevær. Han ramte ikke. Saa tog han sin Revolver frem og skød hende gennem Hovedet. Mange Lig laa og drev i Vandet. Vi stod paa Bredden og maatte overvære disse frygtelige Grusomheder. Det viste sig Dagen efter, at 77 Jøder var blevet skudt i disse Minutter af disse Blodhunde.

Hvad nu?

Igen af Sted. Paa March ind til Neustadt. Det kan ikke gaa stærkt nok. Vagtmandskabet har travlt. Vi kommer op til Marinens Kasernegaard, hvor vi kan lejre os paa Pladsen. Trætte og udasede. Hvad finder disse Tyranner nu paa? Pludselig kommer Kommandanten fra Stutthof,

I Fangernes Tøj var der klippet Huller, hvorover der syedes Lapper i skrigende, afstikkende Farver, og store røde eller gule paamalede Kryds gjorde Fangerne let kendelige under Flugt. Teoretisk var der ikke Dødsstraf for at flygte, men nok i Praksis, da en Flygning ikke kunde klare sig uden at stjæle, og Tyveri under Flugt straffedes med Døden.

Hoppe. Han giver Besked. Vi skal paa et Skib, men kun Skandinaverne. Vi skal til Flensborg, hvor svensk Røde Kors vil tage sig af os. Flensborg. Svensk Røde Kors. Hvorfor har de ikke forlængst sejlet os til Flensborg, hvis det var Meningen? Der har været Tid nok. Men vi skal af Sted. Til Havnen. Det viser sig, at alle skal med, ogsaa jødiske og polske Fanger staar paa Kajen. De er begyndt at gaa om Bord i et Krigsskib, „Athen“, der ligger ved Kajen. Vi staar sidst i Rækkerne af de flere Tusinde Fanger, der skal indskibes. Saa begynder Englænderne at bombardere ude over Vandet. De renser Bugten for Skibe. Mens vi staar paa Kajen, eller ligger, for vi kaster os ned for Bombardementerne, hører vi, at en stor Damper „Cap Arkona“, der laa et lille Stykke udenfor Neustadt, er ramt af Englænderne med to Fuldræffere. Den er lastet med 8000 politiske Fanger fra andre Koncentrationslejre, vist nok flest fra Neuengamme. Den skød paa Englænderne, da de nærmede sig. Kun 300 Mennesker bliver reddet. De svømmer deres 4 km. Pludselig bliver „Athen“ ramt, lige foran os. Hagekorset skydes ned, Agterenden rammes af det engelske Artilleri. Der bliver Panik, de ombordværende, Fanger og Besætning, springer for Livet for at komme i Land. Og vi, der hidtil har været omkring Havnen, springer af Sted, saa komme hvad der vil. Op i Byen. Her kommer nøgne Mennesker løbende, rystende af Kulde. Det er fra „Cap Arkona“, de enkelte, der reddede sig. Vi bliver oppe i Byen, hvor længe? Ikke længe. Engelske Panservogne kommer, og vi Fanger raaber Hurra, jubler, klapper i Hænderne. Neustadt har kapituleret. Selv nogle af Tommyerne græd, da de saa de Tusinder af Fanger og deres Glæde over Befrielsen. De omfavnede hinanden, de jubledede og lo. Disse elendige Mennesker, hvoraf mange daarligt kunde staa paa Benene mere, de, som lignede levende Lig, klædt i Pjalter, de oplevede en Glædens Time, som det er svært at skildre. Vi var endelig og afgjort befriet for Nazi-Tyranniet.

Tilbage til Danmark.

I Neustadt fik vi Skandinaver overladt to store Bygninger, hvor U-Baadenes Ledelse tidligere havde haft Kontorer og Skoler. Fødevarer blev hurtigt organiseret, saa vi ikke kom til at lide Nød, og iøvrigt sørgede Englænderne for en Forplejning af alle Fangerne, der allerede efter faa Dages Forløb kom til at se kendeligt bedre ud.

Stemningen var høj, men blev endnu højere, da vi i Radioen hørte om Kapitulationen og Danmarks Befrielse. Nu behøvede vi ikke mere at spekulere paa, om vi skulde til Sverige eller hvor vi skulde hen. Nu gjaldt det blot om at komme til Danmark snarest muligt.

Fredag den 11. blev vi afhentet af svensk Røde Kors, der i store Biler kørte os til Padborg, hvor vi blev hilst velkommen til Danmark af Frihedskæmpere og den danske Brigade saavel som af Indbyggerne i Byen. Folk i Byen kom med frisk Franskbrød til os, og paa Karantænestationen fik vi en dejlig Portion Havregrød med Mælk og Franskbrød med Smør. Det lykkedes os ved Hjælp af elskværdige Banefunktionærer og Telegrafbude at faa sendt Besked til København. Og det var en veltilfreds Forsamling der den Aften lagde sig til at sove i Frøslevlejren — ikke mere som Fanger men som frie Mennesker.

Næste Morgen gik Turen mod København. Overalt, hvor vi kom frem, hilste Folk os velkommen tilbage til Danmark, en Velkomst, der kulminerede, da vi rullede ind paa Københavns Hovedbanegaard.

Mon vore Familier har faaet Beskeden, var det stadiige Spørgsmaal. Mon der er nogen til at modtage os. Da vi nærmede os Hovedbanegaarden, forsvandt enhver Tvivl, paa lang Afstand oplyste et Hav af røde Faner os om, at ikke alene var vore nærmeste mødt op for at modtage os, men Partiet var der for at byde os velkommen tilbage i Rækkerne.

20 Maaneders Fangenskab i Stutthof-Koncentrationslejren var endt, og for manges Vedkommende var samtidig omtrent fire Aars Indespærring til Ende.

FORLAGET TIDEN

fortsætter Traditionerne fra Frihedskampen og udgiver Skønliteratur, politisk, økonomisk og social Literatur, der peger fremad mod et frit Arbejdets Samfund.

Blandt Forlagets Hovedopgaver er saaledes Udgivelse af Bøger og Brochurer om danske Forhold og dansk Politik og tillige af Arbejderbevægelsens og Demokratiets Klassikere.

Der vil i nær Fremtid — i den Udstrækning Papir- og Strømforsyningen tillader — udkomme en Række Særtryk af Marx', Engels', Lenins og Stalins Skrifter.

* * *

FORLAGET TIDEN

KASTELSVEJ 38

KØBENHAVN Ø.